

Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Kursplaner och kommentarer

Beställningsadress:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Tel: 08-598 191 90
Fax: 08-598 191 91
e-post: order.fritzes@nj.se
www.fritzes.se

ISBN 978-91-87115-62-2

Omslagsfoto: Fancy

Grafisk produktion: AB Typoform

Tryck: Tryckt hos ett klimatneutralt företag – Edita, Västerås 2012

Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Kursplaner och kommentarer

Innehåll

1. Kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå 7

Biologi	7
Engelska	15
Fysik	21
Geografi	29
Hem- och konsumentkunskap	36
Historia	40
Kemi	47
Matematik	55
Religionskunskap	63
Samhällskunskap	68
Svenska	75
Svenska som andraspråk	85

2. Kommentarer till kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå 93

2.1 Kursplanens olika delar	93
2.2 Kunskapskraven	94
2.3 Värdeorden i kunskapskraven	97

SKOLVERKETS FÖRESKRIFTER (SKOLFS 2012:18) OM KURSPLANER
FÖR KOMMUNAL VUXENUTBILDNING PÅ GRUNDLÄGGANDE NIVÅ.
SKOLVERKET HAR GJORT KORREKTURÄNDRINGAR I TEXTEN.

Inledning

Inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå tillämpas från och med 1 juli 2012 reviderade kursplaner som fastställts i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Bestämmelser för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå finns, förutom i kursplanen, även i skollagen, vuxenutbildningsförordningen och läroplanen för vuxenutbildningen.

Detta material innehåller:

- Kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.
- Kommentarer till kursplanernas uppbyggnad, betygsskalan och kunskapskraven.

Syftet med kommentarerna är att ge en bredare och djupare förståelse av kursplanen och kunskapskraven. Materialet är i första hand tänkt att fungera som ett stöd för den enskilda läraren men även för övriga verksamma inom vuxenutbildningen.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanerna är genomgående kursiverade i del 2.

1. Kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Biologi

Kurskod: GRNBIO2

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom områden som hälsa, naturbruk och miljö. Med kunskaper om naturen och människan får människor redskap för att påverka sitt eget välbefinnande, men också för att bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen biologi inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om biologiska sammanhang samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om människan och naturen. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att formulera frågor om naturen och människan utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Vidare ska undervisningen ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor med hjälp av både systematiska undersökningar och olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt tänkande kring sina egna resultat, andras argument och olika informationskällor. Genom undervisningen ska eleven också utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och värderas med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder.

Undervisningen ska ge eleven möjlighet att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i biologi har betydelse. Därigenom ska eleven ges

förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet.

Undervisningen ska även bidra till att eleven utvecklar förtrogenhet med biologins begrepp, modeller och teorier samt förståelse för hur dessa utvecklas i samspel med erfarenheter från undersökningar av naturen och människan. Vidare ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och bilder med naturvetenskapligt innehåll.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för eleven att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. Genom undervisningen ska eleven få inblick i naturvetenskapens världsbild med evolutionsteorin som grund samt få perspektiv på hur den har utvecklats och vilken kulturell påverkan den har haft.

Genom undervisningen i kursen biologi ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda kunskaper i biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet,
- genomföra systematiska undersökningar i biologi, och
- använda biologins begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara biologiska samband i människokroppen, naturen, samhället och arbetslivet.

Centralt innehåll

Natur och samhälle

- Ekologisk hållbarhet och biologisk mångfald. Samhällsdiskussioner om detta, till exempel i samband med naturbruk och konsumtion.
- Ekosystems energiflöden och kretslopp av materia. Fotosyntes och förbränning.
- Ekosystem, samband mellan populationer och tillgängliga resurser i ekosystem.
- Aktuella samhällsfrågor som rör biologi.

Kropp och hälsa

- Människors hälsa, sjukdom och sexualitet. Virus, bakterier, infektioner och smittspridning.
- Evolutionens mekanismer, ärftlighet och förhållandet mellan arv och miljö. Genteknikens möjligheter och risker och etiska frågor som tekniken väcker.

- Kroppens celler, organ och organsystem och deras uppbyggnad, funktion och samverkan. Evolutionära jämförelser mellan människan och andra organismer.

Biologin och världsbilden

- Historiska och nutida upptäckter inom biologiområdet. Upptäckternas betydelse för, samhället och människors levnadsvillkor.
- Aktuella forskningsområden inom biologi.
- Naturvetenskapliga teorier om livets uppkomst. Livets utveckling och mångfald utifrån evolutionsteorin.
- De biologiska modellernas och teoriernas användbarhet, begränsningar, giltighet och föränderlighet.

Biologins metoder och arbetssätt

- Fältstudier och experiment. Formulering av enkla frågeställningar, planering, utförande och utvärdering.
- Dokumentation av undersökningar med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.
- Hur organismer identifieras, sorteras och grupperas utifrån släktskap och utveckling.
- Sambandet mellan biologiska undersökningar och utveckling av begrepp, modeller och teorier.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till biologi.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **enkla** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **till viss del för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett i **huvudsak fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **enkla** texter och andra framställningar med **viss anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra fältstudier och andra undersökningar utifrån givna planeringar och även **bidra till att formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **enkla** slutsatser med **viss koppling** till biologiska modeller och teorier. Eleven för **enkla** resonemang kring resultatens rimlighet och **bidrar till att ge förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **enkla** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **grundläggande** kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att **ge exempel och beskriva** dessa med **viss användning** av biologins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på **enkelt identifierbara samband** som rör människokroppens byggnad och funktion. Eleven undersöker olika faktors inverkan på ekosystem och populationer och beskriver då **enkelt identifierbara** ekologiska samband och **ger exempel** på energiflöden och kretslopp. Dessutom för eleven **enkla och till viss del underbyggda** resonemang kring hur människan påverkar naturen och **visar på** några åtgärder som kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Eleven kan **ge exempel på och beskriva** några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **utvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **utvecklade** texter och andra framställningar med **relativt god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra fältstudier och andra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det **efter någon bearbetning** går att arbeta systematiskt utifrån. I under-

sökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **ändamålsenligt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **utvecklade** slutsatser med **relativt god koppling** till biologiska modeller och teorier. Eleven för **utvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **utvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **goda** kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att **förklara** och **visa på samband** inom dessa med **relativt god användning** av biologins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på **förhållandevis komplexa samband** som rör människokroppens byggnad och funktion. Eleven undersöker olika faktorerers inverkan på ekosystem och populationer och beskriver då **förhållandevis komplexa** ekologiska samband och **förklarar och visar på samband kring** energiflöden och kretslopp. Dessutom för eleven **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang kring hur människan påverkar naturen och **visar på fördelar och begränsningar** hos några åtgärder som kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Eleven kan **förklara och visa på samband mellan** några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **välutvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **väl fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **välutvecklade** texter och andra framställningar med **god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra fältstudier och andra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven

utrustning på ett säkert, **ändamålsenligt och effektivt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **välutvecklade** slutsatser med **god koppling** till biologiska modeller och teorier. Eleven för **välutvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet **i relation till möjliga felkällor** och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras **och visar på nya tänkbara frågeställningar att undersöka**. Dessutom gör eleven **välutvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **mycket goda** kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att **förklara och visa på samband** inom dessa och **något generellt drag** med **god användning** av biologins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på **komplexa samband** som rör människokroppens byggnad och funktion. Eleven undersöker olika faktorerers inverkan på ekosystem och populationer och beskriver då **komplexa ekologiska samband** och **förklarar och generaliserar kring** energiflöden och kretslopp. Dessutom för eleven **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang kring hur människan påverkar naturen och **visar ur olika perspektiv på fördelar och begränsningar hos** några åtgärder som kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Eleven kan **förklara och generalisera** kring några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.

BIOLOGI		
Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med enkla motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som till viss del för diskussionerna framåt. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för enkla och till viss del underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett i huvudsak fungerande sätt i diskussioner och för att skapa enkla texter och andra framställningar med viss anpassning till syfte och målgrupp.</p>	<p>Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med utvecklade motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som för diskussionerna framåt. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett fungerande sätt i diskussioner och för att skapa utvecklade texter och andra framställningar med relativt god anpassning till syfte och målgrupp.</p>	<p>Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med välutvecklade motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett väl fungerande sätt i diskussioner och för att skapa välutvecklade texter och andra framställningar med god anpassning till syfte och målgrupp.</p>
<p>Eleven kan genomföra fältstudier och andra undersökningar utifrån givna planeringar och även bidra till att formulera enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då enkla slutsatser med viss koppling till biologiska modeller och teorier. Eleven för enkla resonemang kring resultatens rimlighet och bidrar till att ge förslag på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven enkla dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.</p>	<p>Eleven kan genomföra fältstudier och andra undersökningar utifrån givna planeringar och även formulera enkla frågeställningar och planeringar som det efter någon bearbetning går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då utvecklade slutsatser med relativt god koppling till biologiska modeller och teorier. Eleven för utvecklade resonemang kring resultatens rimlighet och ger förslag på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven utvecklade dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.</p>	<p>Eleven kan genomföra fältstudier och andra undersökningar utifrån givna planeringar och även formulera enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert, ändamålsenligt och effektivt sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då välutvecklade slutsatser med god koppling till biologiska modeller och teorier. Eleven för välutvecklade resonemang kring resultatens rimlighet i relation till möjliga felkällor och ger förslag på hur undersökningarna kan förbättras och visar på nya tänkbara frågeställningar att undersöka. Dessutom gör eleven välutvecklade dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.</p>

BIOLOGI

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att ge exempel och beskriva dessa med viss användning av biologins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på enkelt identifierbara samband som rör människokroppens byggnad och funktion. Eleven undersöker olika faktorerers inverkan på ekosystem och populationer och beskriver då enkelt identifierbara ekologiska samband och ger exempel på energiflöden och kretslopp. Dessutom för eleven enkla och till viss del underbyggda resonemang kring hur människan påverkar naturen och visar på några åtgärder som kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Eleven kan ge exempel på och beskriva några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att förklara och visa på samband inom dessa med relativt god användning av biologins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på förhållandevis komplexa samband som rör människokroppens byggnad och funktion. Eleven undersöker olika faktorerers inverkan på ekosystem och populationer och beskriver då förhållandevis komplexa ekologiska samband och förklarar och visar på samband kring energiflöden och kretslopp. Dessutom för eleven utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang kring hur människan påverkar naturen och visar på fördelar och begränsningar hos några åtgärder som kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Eleven kan förklara och visa på samband mellan några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att förklara och visa på samband inom dessa och något generellt drag med god användning av biologins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på komplexa samband som rör människokroppens byggnad och funktion. Eleven undersöker olika faktorerers inverkan på ekosystem och populationer och beskriver då komplexa ekologiska samband och förklarar och generaliserar kring energiflöden och kretslopp. Dessutom för eleven välutvecklade och väl underbyggda resonemang kring hur människan påverkar naturen och visar ur olika perspektiv på fördelar och begränsningar hos några åtgärder som kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Eleven kan förklara och generalisera kring några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.</p>

Engelska

Kurskod: GRNENG2

Verksamhetspoäng: 450

Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom så skilda områden som kultur, politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i ett internationellt studie- och arbetsliv. Kunskaper i engelska kan dessutom ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva.

Syfte

Undervisningen i kursen engelska inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper i engelska, omvärldskunskap samt tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften. Eleven ska ges möjlighet att, genom språkanvändning i funktionella och meningsfulla sammanhang, utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innefattar dels att förstå talat och skrivet språk, dels att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift samt att anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. Dessutom ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att använda olika strategier för att stödja kommunikationen och för att lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till.

Eleven ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används. Undervisningen ska stimulera elevens nyfikenhet på språk och kultur samt ge möjlighet att vidareutveckla flerspråkighet där kunskaper i olika språk samverkar och stödjer varandra. Undervisningen ska dessutom bidra till att eleven utvecklar språklig medvetenhet och kunskaper om hur man lär sig språk i och utanför undervisningen.

Undervisningen ska i allt väsentligt bedrivas på engelska. I undervisningen ska eleven få möta talad och skriven engelska av olika slag samt få sätta innehållet i relation till egna erfarenheter och kunskaper. Eleven ska få interagera i tal och skrift samt producera talat språk och olika texter, på egen hand och tillsammans med andra, och med stöd av olika hjälpmedel och medier. Undervisningen ska dra nytta av omvärlden som en resurs för kontakter, information och lärande samt bidra till att eleven utvecklar förståelse för hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor för information, kunskaper och upplevelser.

Genom undervisningen i kursen engelska ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- förstå talad och skriven engelska samt tolka innehållet,
- formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift,
- använda språkliga strategier i olika sammanhang,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och situationer, och
- reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Aktuella och kända ämnesområden, intressen, vardagliga situationer, aktiviteter och händelseförlopp, relationer och etiska frågor samt åsikter, erfarenheter, känslor och framtidsplaner.
- Levnadsvillkor, traditioner, sociala relationer och kulturella företeelser i sammanhang och delar av världen där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Talad engelska, även med viss regional och social färgning, och texter som är instruerande, beskrivande, berättande, diskuterande, argumenterande och kontaktskapande, även via film och andra medier.
- Samtal och sammanhängande talat språk, till exempel dialoger och intervjuer.
- Skönlitteratur och annan fiktion, även i talad och dramatiserad form, samt sånger och dikter.
- Sakprosa av olika slag och med olika syften, till exempel reportage.
- Strategier för att uppfatta detaljer och förstå sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form, innehåll och syfte.
- Olika sätt att söka, välja och värdera innehållet i texter och talat språk.
- Språkliga företeelser, till exempel uttal, intonation, grammatiska strukturer och satsbyggnad samt ord med olika stilvärde och fasta språkliga uttryck, i det språk eleverna möter.
- Hur texter och talat språk kan varieras för olika syften och sammanhang.
- Hur sammanbindande ord och andra uttryck används för att skapa struktur och språkligt sammanhängande helheter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Instruktioner, berättelser och beskrivningar i tal och skrift. Samtal, diskussion och argumentation för kommunikation och kontakt i olika situationer.
- Strategier för att lösa språkliga problem, till exempel med hjälp av omformuleringar, frågor och förklaringar.
- Strategier för att bidra till och aktivt medverka i samtal, till exempel genom att ge bekräftelse, ställa följdfrågor och ta initiativ till nya frågeställningar eller ämnesområden.
- Språklig säkerhet när det gäller till exempel uttal, intonation, fasta språkliga uttryck och satsbyggnad, för att skapa tydlighet, variation och flyt.
- Bearbetning av egna och andras muntliga och skriftliga framställningar för att variera, tydliggöra, precisera och anpassa dem till syfte, mottagare och situation.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan förstå **det huvudsakliga innehållet och uppfatta tydliga detaljer** i talad engelska i måttligt tempo samt i lättillgängliga texter i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att **översiktligt** redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med **godtagbart** resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. För att underlätta sin förståelse av innehållet i talad och skriven engelska kan eleven välja och använda **någon** strategi för lyssnande och läsning. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier, samt använder **med viss relevans** det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig **enkelt, begripligt och relativt sammanhängande**. För att förtydliga och variera sin kommunikation bearbetar eleven, och gör **enkla** förbättringar av, egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika sammanhang kan eleven uttrycka sig **begripligt och enkelt** samt i **någon mån anpassat** till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda i **huvudsak fungerande** strategier som i **viss mån** löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven diskuterar **översiktligt** några företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används, och kan då också göra **enkla** jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan förstå **det huvudsakliga innehållet och uppfatta väsentliga detaljer** i talad engelska i måttligt tempo samt i lättillgängliga texter i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att **välgrundat** redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med **tillfredsställande** resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. För att underlätta sin förståelse av innehållet i talad och skriven engelska kan eleven i **viss utsträckning** välja och använda strategier för lyssnade och läsning. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier, samt använder **på ett relevant sätt** det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig **relativt varierat, tydligt och relativt sammanhängande**. Eleven kan även formulera sig med visst flyt och i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation. För att förtydliga och variera sin kommunikation bearbetar eleven, och gör **välgrundade** förbättringar av, egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika sammanhang kan eleven uttrycka sig **tydligt och med visst flyt** samt med **viss anpassning** till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda **fungerande** strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven diskuterar **utförligt** några företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används, och kan då också göra **välutvecklade** jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan förstå **såväl helhet som detaljer** i talad engelska i måttligt tempo och i lättillgängliga texter i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att **välgrundat och nyanserat** redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med **gott** resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. För att underlätta sin förståelse av innehållet i talad och skriven engelska kan eleven i **viss utsträckning** välja och använda strategier för lyssnande och läsning. Eleven kan välja texter och talat språk från olika medier, samt använder **på ett relevant och effektivt sätt** det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig **relativt varierat, tydligt och sammanhängande**. Eleven kan även formulera sig med flyt och **viss anpassning till syfte, mottagare och situation**. För att förtydliga och variera sin kommunikation bearbetar eleven, och

gör **välgrundade** förbättringar av, egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika sammanhang kan eleven uttrycka sig **tydligt och med flyt** samt **med viss anpassning** till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda **väl fungerande** strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen **och för den framåt på ett konstruktivt sätt**. Eleven diskuterar **utförligt och nyanserat** några företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används, och kan då också göra **välutvecklade och nyanserade** jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.

ENGELSKA

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan förstå det huvudsakliga innehållet och uppfatta tydliga detaljer i talad engelska i måttligt tempo samt i lättillgängliga texter i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att översiktligt redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med godtagbart resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. För att underlätta sin förståelse av innehållet i talad och skriven engelska kan eleven välja och använda någon strategi för lyssnande och läsning. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier, samt använder med viss relevans det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.</p>	<p>Eleven kan förstå det huvudsakliga innehållet och uppfatta väsentliga detaljer i talad engelska i måttligt tempo samt i lättillgängliga texter i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att välgrundat redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med tillfredsställande resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. För att underlätta sin förståelse av innehållet i talad och skriven engelska kan eleven i viss utsträckning välja och använda strategier för lyssnande och läsning. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier, samt använder på ett relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.</p>	<p>Eleven kan förstå såväl helhet som detaljer i talad engelska i måttligt tempo och i lättillgängliga texter i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att välgrundat och nyanserat redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med gott resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. För att underlätta sin förståelse av innehållet i talad och skriven engelska kan eleven i viss utsträckning välja och använda strategier för lyssnande och läsning. Eleven kan välja texter och talat språk från olika medier, samt använder på ett relevant och effektivt sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.</p>
<p>I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig enkelt, begripligt och relativt sammanhängande. För att förtydliga och variera sin kommunikation bearbetar eleven, och gör enkla förbättringar av, egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika sammanhang kan eleven uttrycka sig begripligt och enkelt samt i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda i huvudsak fungerande strategier som i viss mån löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven diskuterar översiktligt några företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används, och kan då också göra enkla jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.</p>	<p>I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig relativt varierat, tydligt och relativt sammanhängande. Eleven kan även formulera sig med visst flyt och i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation. För att förtydliga och variera sin kommunikation bearbetar eleven, och gör välgrundade förbättringar av, egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt och med visst flyt samt med viss anpassning till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda fungerande strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven diskuterar utförligt några företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används, och kan då också göra välutvecklade jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.</p>	<p>I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig relativt varierat, tydligt och sammanhängande. Eleven kan även formulera sig med flyt och viss anpassning till syfte, mottagare och situation. För att förtydliga och variera sin kommunikation bearbetar eleven, och gör välgrundade förbättringar av, egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt och med flyt samt med viss anpassning till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda väl fungerande strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen och för den framåt på ett konstruktivt sätt. Eleven diskuterar utförligt och nyanserat några företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används, och kan då också göra välutvecklade och nyanserade jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.</p>

Fysik

Kurskod: GRNFYS2

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i fysik har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som energiförsörjning, medicinsk behandling och meteorologi. Med kunskaper om energi och materia får människor redskap för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen fysik inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om fysikaliska sammanhang samt nyfikenhet på och intresse för att undersöka omvärlden. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att formulera frågor om fysikaliska företeelser och sammanhang utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Vidare ska undervisningen ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor med hjälp av både systematiska undersökningar och olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt tänkande kring sina egna resultat, andras argument och olika informationskällor. Genom undervisningen ska eleven också utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och värderas med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i fysik har betydelse. Därigenom ska eleven ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör energi, teknik, miljö och samhälle.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förtrogenhet med fysikens begrepp, modeller och teorier samt förståelse för hur de formas i samspel med erfarenheter från undersökningar av omvärlden. Vidare ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och bilder med naturvetenskapligt innehåll.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för eleven att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla perspektiv på utvecklingen av naturvetenskapens världsbild och ges inblick i hur naturvetenskapen och kulturen ömsesidigt påverkar varandra.

Genom undervisningen i kursen fysik ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda kunskaper i fysik för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik, miljö, samhälle och arbetsliv,
- genomföra systematiska undersökningar i fysik, och
- använda fysikens begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara fysikaliska samband i naturen och samhället.

Centralt innehåll

Fysiken i naturen, samhället och arbetslivet

- Energins flöde från solen genom naturen och samhället. Olika energislags energikvalitet och deras för- och nackdelar för miljön. Lagring, försörjning och användning av energi.
- Väderfenomen och deras orsaker.
- Jordens strålningsbalans, växthuseffekten och klimatförändringar.
- Uppkomst och användning av partikelstrålning och elektromagnetisk strålning.
- Fasers egenskaper och fasövergångar, tryck, volym, densitet och temperatur.
- Aktuella samhällsfrågor som rör fysik.

Fysiken och vardagslivet

- Krafter, rörelser och rörelseförändringar i vardagliga situationer och hur kunskaper om detta kan användas, till exempel i frågor om trafiksäkerhet.
- Hävarmar och utväxling i verktyg och redskap.
- Hur ljud uppstår och breder ut sig. Ljudets egenskaper och ljudmiljö.
- Ljusets utbredning, reflektion och brytning.
- Sambanden mellan spänning, ström, resistans och effekt i elektriska kretsar och hur de används i vardagliga sammanhang.
- Sambandet mellan elektricitet och magnetism och hur detta kan utnyttjas i vardaglig elektrisk utrustning.

Fysiken och världsbilden

- Historiska och nutida upptäckter inom fysikområdet. Upptäckternas betydelse för teknik, miljö, samhälle och människors levnadsvillkor.
- Aktuella forskningsområden inom fysik.

- Naturvetenskapliga teorier om universums uppkomst och utveckling. Universums uppbyggnad.
- De fysikaliska modellernas och teoriernas användbarhet, begränsningar, giltighet och föränderlighet.

Fysikens metoder och arbetssätt

- Systematiska undersökningar. Formulering av enkla frågeställningar, planering, utförande och utvärdering.
- Dokumentation av undersökningar med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.
- Mätningar och mätinstrument.
- Sambandet mellan fysikaliska undersökningar och utvecklingen av begrepp, modeller och teorier.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till fysik.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **enkla** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **till viss del för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **i huvudsak fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **enkla** texter och andra framställningar med **viss anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **bidra till att formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **enkla** slutsatser med **viss koppling** till fysikaliska modeller och teorier. Eleven för **enkla** resonemang kring resultatens rimlighet och **bidrar till att ge förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **enkla** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **grundläggande** kunskaper om energi, materia, universums uppbyggnad och utveckling och andra fysikaliska sammanhang och visar det

genom att **ge exempel och beskriva** dessa med **viss användning** av fysikens begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang där företeelser i vardags-, samhälls- och arbetslivet kopplas ihop med krafter, rörelser, hävarmar, ljus, ljud och elektricitet och visar då på **enkelt identifierbara fysikaliska samband**. Eleven använder fysikaliska modeller på ett **i huvudsak fungerande** sätt för att **beskriva och ge exempel på** partiklar och strålning. Dessutom för eleven **enkla och till viss del underbyggda** resonemang kring hur människa och teknik påverkar miljön och **visar på** några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling. Eleven kan **ge exempel på och beskriva** några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **utvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **utvecklade** texter och andra framställningar med **relativt god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det **efter någon bearbetning** går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **ändamålsenligt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **utvecklade** slutsatser med **relativt god koppling** till fysikaliska modeller och teorier. Eleven för **utvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **utvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **goda** kunskaper om energi, materia, universums uppbyggnad och utveckling och andra fysikaliska sammanhang och visar det genom att **förklara och visa på samband** inom dessa med **relativt god användning** av fysikens begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang där företeelser i vardags-, samhälls- och

arbetslivet kopplas ihop med krafter, rörelser, hävarmar, ljus, ljud och elektricitet och visar då på **förhållandevis komplexa fysikaliska samband**. Eleven använder fysikaliska modeller på ett **relativt väl fungerande** sätt för att **förklara och visa på samband** kring partiklar och strålning. Dessutom för eleven **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och **visar på fördelar och begränsningar** hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling. Eleven kan **förklara och visa på samband mellan** några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **välutvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **väl fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **välutvecklade** texter och andra framställningar med **god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert, **ändamålsenligt och effektivt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **välutvecklade** slutsatser med **god koppling** till fysikaliska modeller och teorier. Eleven för **välutvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet **i relation till möjliga felkällor** och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras **och visar på nya tänkbara frågeställningar att undersöka**. Dessutom gör eleven **välutvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **mycket goda** kunskaper om energi, materia, universums uppbyggnad och utveckling och andra fysikaliska sammanhang och visar det genom att **förklara och visa på samband** inom dessa och **något generellt drag** med **god användning** av fysikens begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang där företeelser i vardags-,

samhälls- och arbetslivet kopplas ihop med krafter, rörelser, hävarmar, ljus, ljud och elektricitet och visar då på **komplexa fysikaliska samband**. Eleven använder fysikaliska modeller på ett **väl fungerande** sätt för att **förklara och generalisera kring** partiklar och strålning. Dessutom för eleven **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang kring hur människa och teknik påverkar miljön och **visar ur olika perspektiv på fördelar och begränsningar** hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling. Eleven kan **förklara och generalisera** kring några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.

FYSIK

Kunskapskrav för betyg E

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **enkla** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **till viss del för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **i huvudsak fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **enkla** texter och andra framställningar med **viss anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **bidra till att formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **enkla** slutsatser med **viss koppling** till fysikaliska modeller och teorier. Eleven för **enkla** resonemang kring resultatens rimlighet och **bidrar till att ge förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **enkla** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Kunskapskrav för betyg C

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **utvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **utvecklade** texter och andra framställningar med **relativt god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det **efter någon bearbetning** går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **ändamålsenligt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **utvecklade** slutsatser med **relativt god koppling** till fysikaliska modeller och teorier. Eleven för **utvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **utvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Kunskapskrav för betyg A

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **välutvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **väl fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **välutvecklade** texter och andra framställningar med **god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert, **ändamålsenligt och effektivt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **välutvecklade** slutsatser med **god koppling** till fysikaliska modeller och teorier. Eleven för **välutvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet **i relation till möjliga felkällor** och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras **och visar på nya tänkbara frågeställningar att undersöka**. Dessutom gör eleven **välutvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

FYSIK

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om energi, materia, universums uppbyggnad och utveckling och andra fysikaliska sammanhang och visar det genom att ge exempel och beskriva dessa med viss användning av fysikens begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang där företeelser i vardags-, samhälls- och arbetslivet kopplas ihop med krafter, rörelser, hävarmar, ljus, ljud och elektricitet och visar då på enkelt identifierbara fysikaliska samband. Eleven använder fysikaliska modeller på ett i huvudsak fungerande sätt för att beskriva och ge exempel på partiklar och strålning. Dessutom för eleven enkla och till viss del underbyggda resonemang kring hur människa och teknik påverkar miljön och visar på några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling. Eleven kan ge exempel på och beskriva några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om energi, materia, universums uppbyggnad och utveckling och andra fysikaliska sammanhang och visar det genom att förklara och visa på samband inom dessa med relativt god användning av fysikens begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang där företeelser i vardags-, samhälls- och arbetslivet kopplas ihop med krafter, rörelser, hävarmar, ljus, ljud och elektricitet och visar då på förhållandevis komplexa fysikaliska samband. Eleven använder fysikaliska modeller på ett relativt väl fungerande sätt för att förklara och visa på samband kring partiklar och strålning. Dessutom för eleven utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och visar på fördelar och begränsningar hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling. Eleven kan förklara och visa på samband mellan några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om energi, materia, universums uppbyggnad och utveckling och andra fysikaliska sammanhang och visar det genom att förklara och visa på samband inom dessa och något generellt drag med god användning av fysikens begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang där företeelser i vardags-, samhälls- och arbetslivet kopplas ihop med krafter, rörelser, hävarmar, ljus, ljud och elektricitet och visar då på komplexa fysikaliska samband. Eleven använder fysikaliska modeller på ett väl fungerande sätt för att förklara och generalisera kring partiklar och strålning. Dessutom för eleven välutvecklade och väl underbyggda resonemang kring hur människa och teknik påverkar miljön och visar ur olika perspektiv på fördelar och begränsningar hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling. Eleven kan förklara och generalisera kring några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor.</p>

Geografi

Kurskod: GRNGE02

Verksamhetspoäng: 150

Förutsättningarna för liv på jorden är unika, föränderliga och sårbara. Det är därför alla människors ansvar att förvalta jorden så att en hållbar utveckling blir möjlig. Samspelet mellan människan och hennes omgivning har gett upphov till många olika livsmiljöer. Geografi ger oss kunskap om dessa miljöer och kan bidra till förståelse av människans levnadsvillkor.

Syfte

Undervisningen i kursen geografi inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om geografiska förhållanden samt utvecklar en geografisk referensram och ett rumsligt medvetande. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla kunskaper om, och kunna göra jämförelser mellan, olika platser, regioner och levnadsvillkor. Eleven ska också ges förutsättningar att utveckla en medvetenhet om de sammanhang där geografiska kunskaper är viktiga och användbara.

Undervisningen ska ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper om vilka mänskliga verksamheter och av naturen framkallade processer som påverkar jordytans former och mönster. Den ska även bidra till att eleven får erfarenheter av att tolka och bedöma konsekvenser av olika förändringar som sker i det geografiska rummet.

Genom undervisningen ska eleven utveckla kunskaper om hur människa, samhälle och natur samspelar och vilka konsekvenser detta samspel får för naturen och människors levnadsvillkor. Undervisningen ska ge kunskaper om kartan och kännedom om viktiga namn, läges- och storleksrelationer så att eleven kan orientera sig och dra slutsatser om natur- och kulturlandskap och om människors levnadsvillkor. På så sätt ska eleven ges möjlighet att se världen ur ett helhetsperspektiv. Undervisningen ska även ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper i att göra geografiska analyser av omvärlden och att presentera resultaten med hjälp av geografiska begrepp.

Genom undervisningen ska eleven ges förutsättningar att utveckla kunskaper om varför intressekonflikter om naturresurser uppstår. Undervisningen ska också medverka till att eleven utvecklar kunskaper om hur vi kan påverka framtiden i riktning mot en mer acceptabel levnadsmiljö för alla.

Eleven ska ges möjlighet att utveckla kunskaper i geografi som kan användas i vardags- och arbetslivet samt för att tolka och ta ställning till information och budskap från olika medier.

Genom undervisningen i kursen geografi ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- analysera hur naturens egna processer och människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen,
- utforska och analysera samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen,
- göra geografiska analyser av omvärlden och värdera resultaten med hjälp av kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker, och
- värdera lösningar på olika miljö- och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Livsmiljöer

- Jordytan och på vilka sätt den formas och förändras av människans markutnyttjande och naturens egna processer, till exempel plattetektonik och erosion. Vilka konsekvenser detta får för människor och natur.
- Jordens naturresurser, till exempel odlingsmark, skogar och fossila bränslen.
- Var på jorden olika resurser finns och vad de används till. Vattnets betydelse, dess fördelning och kretslopp.
- Jordens klimat- och vegetationszoner. Klimatets påverkan på människors levnadsvillkor.
- Klimatförändringar, olika förklaringar till dessa och vilka konsekvenser förändringarna kan få.
- Var olika varor och tjänster produceras och konsumeras samt hur varor transporteras. Hur människors försörjning och handelsmönster har förändrats över tid.
- Fördelningen av jordens befolkning över jordytan, migration och urbanisering samt orsaker till och konsekvenser av detta.

Geografins metoder, begrepp och arbetssätt

- Namn och läge på områden, städer, berg, öar, hav och vatten i Sverige samt länder i Europa. Världsdelarnas viktigare länder, städer, vatten, öar, berg, öknar och regioner.
- Kartor och deras uppbyggnad med gradnät, färger, symboler och skalor. Topografiska och tematiska kartor.

- Metoder för att samla in, bearbeta, värdera och presentera geografiska data med hjälp av kartor, geografiska informationssystem (GIS) och geografiska verktyg som finns tillgängliga på internet.
- Fältstudier av natur- och kulturlandskap.
- Centrala ord och begrepp som behövs för att kunna läsa, skriva och samtala om geografi.

Miljö, människor och hållbarhetsfrågor

- Sårbara platser och naturgivna risker och hot, och vilka konsekvenser det får för natur- och kulturlandskapet.
- Identifiering av sårbara platser och förebyggande av risker.
- Intressekonflikter om naturresurser.
- Förnybara energitillgångar.
- Fattigdom och ohälsa i olika delar av världen. Hur befolkningstäthet, klimat och naturresurser påverkar detta.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven har **grundläggande** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen. Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då **enkla** geografiska mönster av handel och kommunikation samt för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker till och konsekvenser av detta. Eleven för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen.

Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **i huvudsak fungerande** sätt, samt för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om olika källors trovärdighet och relevans. Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven har **grundläggande** kunskaper om Sveriges, Nordens, Europas och världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med **viss säkerhet** beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.

Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **enkla och till viss del underbyggda** förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven har **goda** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen. Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **relativt väl fungerande** sätt. Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då **förhållandevis komplexa** geografiska mönster av handel och kommunikation samt för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker till och konsekvenser av detta. Eleven för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen.

Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **relativt väl fungerande** sätt, samt för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om olika källors trovärdighet och relevans. Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett **relativt ändamålsenligt** sätt. Eleven har **goda** kunskaper om Sveriges, Nordens, Europas och världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med **relativt god säkerhet** beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.

Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **utvecklade och relativt väl underbyggda** förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven har **mycket goda** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen. Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **väl fungerande** sätt. Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då **komplexa** geografiska mönster av handel och kommunikation samt för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker till och konsekvenser av detta. Eleven för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen.

Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **väl fungerande** sätt, samt för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om olika källors trovärdighet och relevans. Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett **ändamålsenligt och effektivt** sätt. Eleven har **mycket goda** kunskaper om Sveriges, Nordens, Europas och världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med **god säkerhet** beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.

Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **välutvecklade och väl underbyggda** förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.

GEOGRAFI

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen. Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett huvudsak fungerande sätt. Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då enkla geografiska mönster av handel och kommunikation samt för enkla och till viss del underbyggda resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker till och konsekvenser av detta. Eleven för enkla och till viss del underbyggda resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen. Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett relativt väl fungerande sätt. Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då förhållandevis komplexa geografiska mönster av handel och kommunikation samt för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker till och konsekvenser av detta. Eleven för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra väl utvecklade och väl underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen. Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett väl fungerande sätt. Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då komplexa geografiska mönster av handel och kommunikation samt för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker till och konsekvenser av detta. Eleven för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen.</p>

GEOGRAFI		
Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett i huvudsak fungerande sätt, samt för enkla och till viss del underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans. Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett i huvudsak fungerande sätt. Eleven har grundläggande kunskaper om Sveriges, Nordens, Europas och världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med viss säkerhet beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.</p>	<p>Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett relativt väl fungerande sätt, samt för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans. Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett relativt ändamålsenligt sätt. Eleven har goda kunskaper om Sveriges, Nordens, Europas och världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med relativt god säkerhet beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.</p>	<p>Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett väl fungerande sätt, samt för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans. Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Eleven har mycket goda kunskaper om Sveriges, Nordens, Europas och världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med god säkerhet beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.</p>
<p>Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för enkla och till viss del underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.</p>	<p>Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för utvecklade och relativt väl underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.</p>	<p>Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för välutvecklade och väl underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.</p>

Hem- och konsumentkunskap

Kurskod: GRNHEM2

Verksamhetspoäng: 50

Livet i hem och familj har en central betydelse för människan. Våra vanor i hemmet påverkar såväl individens och familjens välbefinnande som samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö.

Syfte

Undervisningen i kursen hem- och konsumentkunskap inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om arbetsuppgifter, ekonomi och konsumtion i hemmet och vardagen. Undervisningen syftar vidare till att eleven utvecklar förståelse för vilka konsekvenser de dagliga valen och handlingarna i hemmet och på fritiden får för människa, samhälle och natur. Kursen utgår från perspektiven hälsa, resurshushållning, kulturella erfarenheter och företeelser samt jämställdhet.

Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att värdera och hantera information och reklam som riktar sig till hushållet och därigenom ges ökad beredskap att fatta välgrundade beslut i frågor som rör verksamheterna där. Undervisningen ska också bidra till att eleven utvecklar kunskaper om privatekonomi, planering, sparande, krediter och lån samt om konsumentens rättigheter och skyldigheter.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskap om, och ges möjlighet att reflektera över, sambandet mellan jämställdhet och arbetsfördelningen i hemmet. Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll när det gäller verksamheter, livsstilar och relationen mellan människor.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förtrogenhet med ämnets centrala typer av texter, uttryck och begrepp samt förmågan att ta ställning till muntlig och skriftlig information och budskap från olika källor och medier.

Genom undervisningen i kursen hem- och konsumentkunskap ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- beskriva, hantera och lösa praktiska situationer i hemmet och vardagen,
- reflektera över konsumentens rättigheter och skyldigheter, och
- reflektera över, diskutera och värdera val och handlingar i hemmet och vardagen, utifrån perspektiven hälsa, ekonomi och hållbar utveckling.

Centralt innehåll

- Hem och boende: olika sätt att bo, hemmets skötsel och hygien samt redskap och teknisk utrustning för att sköta ett hem.
- Mat och måltider utifrån olika perspektiv: näringsvärde och hälsa, kostnader, planering, arbetsfördelning och samarbete, tillagning, recept och redskap, estetiska värden, miljöeffekter, traditioner och gemenskap.
- Vardagsliv i olika skeden av livet: livsstil och fritidssysselsättning.
- Konsumtion: reklamens budskap och form samt konsumentens rättigheter och skyldigheter. Konsumtionens konsekvenser för vardagsekonomin och miljön. Informationssökning i olika källor och medier samt värdering av informationen.
- Relationer och hälsa: jämställdhet och juridiska frågor.
- Vardagsekonomi: planering, lån och ränta.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om hur olika arbetsuppgifter i en bostad och i vardagen kan planeras och genomföras samt hur olika redskap används. Dessutom kan eleven föra **enkla** resonemang om hur varierade och balanserade måltider kan sättas samman och anpassas till individuella behov.

Eleven gör jämförelser mellan olika konsumtionsalternativ och för då **enkla** resonemang med **viss koppling** till konsekvenser för privatekonomi. Eleven kan beskriva och föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om grundläggande rättigheter och skyldigheter för konsumenter och ge exempel på hur de används i olika konsumtionssituationer.

Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang kring konsekvenser av olika konsumtionsval och handlingar i hemmet och vardagslivet utifrån frågor som rör en hållbar social, ekonomisk och ekologisk utveckling samt livsstil, hälsa och privatekonomi.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om hur olika arbetsuppgifter i en bostad och i vardagen kan planeras och genomföras

samt hur olika redskap används. Dessutom kan eleven föra **utvecklade** resonemang om hur varierade och balanserade måltider kan sättas samman och anpassas till individuella behov.

Eleven gör jämförelser mellan olika konsumtionsalternativ och för då **utvecklade** resonemang med **relativt god koppling** till konsekvenser för privatekonomi. Eleven kan beskriva och föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om grundläggande rättigheter och skyldigheter för konsumenter och ge exempel på hur de används i olika konsumtionssituationer.

Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang kring konsekvenser av olika konsumtionsval och handlingar i hemmet och vardagslivet utifrån frågor som rör en hållbar social, ekonomisk och ekologisk utveckling samt livsstil, hälsa och privatekonomi.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om hur olika arbetsuppgifter i en bostad och i vardagen kan planeras och genomföras samt hur olika redskap används. Dessutom kan eleven föra **välutvecklade** resonemang om hur varierade och balanserade måltider kan sättas samman och anpassas till individuella behov.

Eleven gör jämförelser mellan olika konsumtionsalternativ och för då **välutvecklade** resonemang med **god koppling** till konsekvenser för privatekonomi. Eleven kan beskriva och föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om grundläggande rättigheter och skyldigheter för konsumenter och ge exempel på hur de används i olika konsumtionssituationer.

Eleven kan föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang kring konsekvenser av olika konsumtionsval och handlingar i hemmet och vardagslivet utifrån frågor som rör en hållbar social, ekonomisk och ekologisk utveckling samt livsstil, hälsa och privatekonomi.

HEM- OCH KONSUMENTKUNSKAP

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om hur olika arbetsuppgifter i en bostad och i vardagen kan planeras och genomföras samt hur olika redskap används. Dessutom kan eleven föra enkla resonemang om hur varierade och balanserade måltider kan sättas samman och anpassas till individuella behov.</p>	<p>Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om hur olika arbetsuppgifter i en bostad och i vardagen kan planeras och genomföras samt hur olika redskap används. Dessutom kan eleven föra utvecklade resonemang om hur varierade och balanserade måltider kan sättas samman och anpassas till individuella behov.</p>	<p>Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om hur olika arbetsuppgifter i en bostad och i vardagen kan planeras och genomföras samt hur olika redskap används. Dessutom kan eleven föra välutvecklade resonemang om hur varierade och balanserade måltider kan sättas samman och anpassas till individuella behov.</p>
<p>Eleven gör jämförelser mellan olika konsumtionsalternativ och för då enkla resonemang med viss koppling till konsekvenser för privatekonomi. Eleven kan beskriva och föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om grundläggande rättigheter och skyldigheter för konsumenter och ge exempel på hur de används i olika konsumtionssituationer.</p>	<p>Eleven gör jämförelser mellan olika konsumtionsalternativ och för då utvecklade resonemang med relativt god koppling till konsekvenser för privatekonomi. Eleven kan beskriva och föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om grundläggande rättigheter och skyldigheter för konsumenter och ge exempel på hur de används i olika konsumtionssituationer.</p>	<p>Eleven gör jämförelser mellan olika konsumtionsalternativ och för då välutvecklade resonemang med god koppling till konsekvenser för privatekonomi. Eleven kan beskriva och föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om grundläggande rättigheter och skyldigheter för konsumenter och ge exempel på hur de används i olika konsumtionssituationer.</p>
<p>Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang kring konsekvenser av olika konsumtionsval och handlingar i hemmet och vardagslivet utifrån frågor som rör en hållbar social, ekonomisk och ekologisk utveckling samt livsstil, hälsa och privatekonomi.</p>	<p>Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang kring konsekvenser av olika konsumtionsval och handlingar i hemmet och vardagslivet utifrån frågor som rör en hållbar social, ekonomisk och ekologisk utveckling samt livsstil, hälsa och privatekonomi.</p>	<p>Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang kring konsekvenser av olika konsumtionsval och handlingar i hemmet och vardagslivet utifrån frågor som rör en hållbar social, ekonomisk och ekologisk utveckling samt livsstil, hälsa och privatekonomi.</p>

Historia

Kurskod: GRNHIS2

Verksamhetspoäng: 150

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte

Undervisningen i kursen historia inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, begrepp och metoder samt om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleven utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleven få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla en historisk referensram och reflektera kritiskt över den. Vidare ska eleven få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer. Därigenom ska eleven få förutsättningar att tillägna sig en fördjupad förståelse för nutiden.

Undervisningen ska stimulera till nyfikenhet på historia och bidra till att eleven utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. I undervisningen ska eleven ges möjlighet att arbeta med historiska begrepp, frågeställningar, förklaringar och olika samband i tid och rum för att utveckla förståelse för historiska samhällsförändringar. Eleven ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleven utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleven få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Genom undervisningen i kursen historia ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,
- kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap,
- reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och
- använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Centralt innehåll

Kring forntiden, medeltiden och forna civilisationer, från förhistorisk tid till cirka 1700

- Jämförelser mellan några högkulturers framväxt och utveckling fram till 1700-talet, till exempel i Afrika, Amerika och Asien.
- Utvecklingen i Norden och Sverige från och med stenåldern fram till 1700-talet.
- Antiken, dess utmärkande drag som epok och dess betydelse för vår egen tid.
- Vad historiska källor från någon högkultur, till exempel i Asien eller Amerika, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700–1900

- Den ökade världshandeln mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgruppers och människors levnadsvillkor i Sverige, Norden, Europa och några olika delar av världen. Migration inom och mellan länder.
- Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.
- Vad historiska källor kan berätta om människors och grupper strävan att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsvillkor, till exempel genom uppfinningar, bildandet av fackföreningar och kampen mot slaveri.

Imperialism och världskrig, cirka 1800–1950

- Den europeiska dominansen, imperialism och kolonialism.
- Nationalism och olika former av demokrati och diktatur i Europa och i andra delar av världen.
- De båda världskriegen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.
- Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck, till exempel i form av kolonialism, rasism eller totalitär diktatur och motstånd mot detta.

Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid

- Demokratisering i Sverige. Bildandet av politiska partier, nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen, och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.
- Framväxten av det svenska välfärdssamhället.
- Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.
- Kalla krigets konflikter, Sovjetunionens sönderfall och nya maktförhållanden i världen.
- FN, nordiskt samarbete och framväxten av Europeiska unionen (EU).
- Aktuella konflikter i världen och historiska perspektiv på dessa.
- Hur historiska källor och berättelser om en familjs eller släkts historia speglar övergripande förändringar i människors levnadsvillkor.

Hur historia används och historiska begrepp

- Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.
- Vad begreppen kontinuitet och förändring, förklaring, källkritik och identitet betyder och hur de används i historiska sammanhang.
- Några historiska begrepp, till exempel antiken, mellankrigstiden, efterkrigstiden och kalla kriget samt olika syn på deras betydelse.
- Historisk information från olika källor och medier.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven har **grundläggande** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folkmord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av nutiden. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **enkla** samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med **enkla och till viss del underbyggda** hänvisningar till det förflutna och nuet.

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **enkla och till viss del underbyggda** slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett i **huvudsak fungerande** sätt.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven har **goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folkmord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av nutiden. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **förhållandevis komplexa** samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med **utvecklade och relativt väl underbyggda** hänvisningar till det förflutna och nuet.

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **utvecklade och relativt väl underbyggda** slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **relativt väl fungerande** sätt.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven har **mycket goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **väl utvecklade och väl underbyggda** resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folkmord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av nutiden. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **komplexa** samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med **väl utvecklade och väl underbyggda** hänvisningar till det förflutna och nuet.

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **väl utvecklade och väl underbyggda** slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **väl utvecklade och väl underbyggda** resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra **väl utvecklade och väl underbyggda** resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **väl fungerande** sätt.

HISTORIA

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folk mord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av nutiden. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då enkla samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med enkla och till viss del underbyggda hänvisningar till det förflutna och nuet.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folk mord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av nutiden. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då förhållandevis komplexa samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med utvecklade och relativt väl underbyggda hänvisningar till det förflutna och nuet.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folk mord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av nutiden. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då komplexa samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med välutvecklade och väl underbyggda hänvisningar till det förflutna och nuet.</p>

HISTORIA		
Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra enkla och till viss del underbyggda slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då enkla och till viss del underbyggda resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett i huvudsak fungerande sätt.</p>	<p>Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra utvecklade och relativt väl underbyggda slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett relativt väl fungerande sätt.</p>	<p>Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra välutvecklade och väl underbyggda slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då välutvecklade och väl underbyggda resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett väl fungerande sätt.</p>

Kemi

Kurskod: GRNKEM2

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i kemi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom områden som hälsa, resurshushållning, materialutveckling och miljöteknik. Med kunskaper om materiens uppbyggnad och oförstörbarhet får människor redskap för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen kemi inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om kemiska sammanhang och nyfikenhet på och intresse för att undersöka omvärlden. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att formulera frågor om kemiska processer och materiens egenskaper och uppbyggnad utifrån egna erfarenheter och aktuella händelser. Vidare ska undervisningen ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor med hjälp av både systematiska undersökningar och olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt tänkande kring sina egna resultat, andras argument och olika informationskällor. Genom undervisningen ska eleven också utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och värderas med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i kemi har betydelse. Därigenom ska eleven ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör energi, miljö, hälsa och samhälle.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förtrogenhet med kemins begrepp, modeller och teorier samt förståelse för hur dessa formas i samspel med erfarenheter från undersökningar. Vidare ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och bilder med naturvetenskapligt innehåll.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för eleven att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. Genom undervisningen ska eleven även ges möjlighet att utveckla perspektiv på utvecklingen av naturvetenskapens världsbild och ges inblick i hur naturvetenskapen och kulturen ömsesidigt har påverkat varandra.

Genom undervisningen i kursen kemi ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda kunskaper i kemi för att granska information samt kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle,
- genomföra systematiska undersökningar i kemi, och
- använda kemins begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara kemiska samband i samhället, arbetslivet, naturen och i människokroppen.

Centralt innehåll

Kemin i vardagen, samhället och arbetslivet

- Människans användning av energi- och naturresurser lokalt och globalt samt vad det innebär för en hållbar utveckling.
- Kemiska processer vid framställning och återvinning av några vanliga material. Livscykelanalys av några vanliga produkter.
- Faktorer som orsakar nedbrytning av olika material, till exempel järn och plast.
- Rening av vatten.
- Innehållet i mat och dryck och dess betydelse för hälsan. Kemiska processer i människokroppen, till exempel matspjälkning.
- Vanliga kemikalier i hemmet, samhället och arbetslivet samt hur de påverkar hälsan och miljön.
- Säker hantering av kemikalier och brandfarliga ämnen.
- Aktuella samhällsfrågor som rör kemi.

Kemin i naturen

- Indelningen av ämnen och material utifrån egenskaperna utseende, magnetism, ledningsförmåga, löslighet och brännbarhet.
- Vatten som lösningsmedel och transportör av ämnen. Lösningar, fällningar, syror och baser samt pH-värde till exempel i mark, växter och människokroppen.
- Några kemiska processer i mark, luft och vatten ur miljö- och hälsosynpunkt.
- Partikelmodell för att beskriva och förklara materiens uppbyggnad, kretslopp och oförstörbarhet. Atomer, elektroner och kärnpartiklar.
- Kemiska föreningar och hur atomer bildar molekyl- och jonföreningar genom kemiska reaktioner.

- Partikelmodell för att beskriva och förklara fasers egenskaper, fasövergångar och spridningsprocesser för materia i luft, vatten och mark.
- Kolatomens egenskaper och funktion som byggsten i alla levande organismer. Kolatomens kretslopp.
- Fotosyntes, förbränning och några andra grundläggande kemiska reaktioner.

Kemin och världsbilden

- Historiska och nutida upptäckter inom kemiområdet. Upptäckternas betydelse för teknik, miljö, samhälle och människors levnadsvillkor.
- Aktuella forskningsområden inom kemi.
- De kemiska modellernas och teoriernas användbarhet, begränsningar, giltighet och föränderlighet.

Kemins metoder och arbetssätt

- Systematiska undersökningar. Formulering av enkla frågeställningar, planering, utförande och utvärdering.
- Dokumentation av undersökningar med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.
- Separations- och analysmetoder, till exempel destillation och identifikation av ämnen.
- Sambandet mellan kemiska undersökningar och utvecklingen av begrepp, modeller och teorier.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till kemi.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **enkla** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor samt framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **till viss del för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **i huvudsak fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **enkla** texter och andra framställningar med **viss anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **bidra till att formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och i **huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **enkla** slutsatser med **viss koppling** till kemiska modeller och teorier. Eleven för **enkla** resonemang kring resultatens rimlighet och **bidrar till att ge förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **enkla** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **grundläggande** kunskaper om materiens uppbyggnad, oförstörbarhet och omvandlingar samt andra kemiska sammanhang och visar det genom att **ge exempel på och beskriva** dessa med **viss användning** av kemins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om kemiska processer i levande organismer, mark, luft och vatten och visar då på **enkelt identifierbara** kemiska samband i naturen. Eleven undersöker hur några kemikalier och kemiska processer används i vardagen, samhället och arbetslivet och beskriver då **enkelt identifierbara** samband och **ger exempel på** energiomvandlingar och materiens kretslopp. Dessutom för eleven **enkla och till viss del underbyggda** resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och **visar på** några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **utvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor samt framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **utvecklade** texter och andra framställningar med **relativt god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det **efter någon bearbetning** går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och **ändamålsenligt** sätt. Eleven kan jäm-

föra resultaten med frågeställningarna och drar då **utvecklade** slutsatser med **relativt god koppling** till kemiska modeller och teorier. Eleven för **utvecklade** resonemang kring resultatens rimlighet och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven **utvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **goda** kunskaper om materiens uppbyggnad, oförstörbarhet och omvandlingar samt andra kemiska sammanhang och visar det genom att **förklara och visa på samband** inom dessa med **relativt god användning** av kemins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om kemiska processer i levande organismer, mark, luft och vatten och visar då på **förhållandevis komplexa** kemiska samband i naturen. Eleven undersöker hur några kemikalier och kemiska processer används i vardagen, samhället och arbetslivet och beskriver då **komplexa** samband och **förklarar och visar på samband mellan** energiomvandlingar och materiens kretslopp. Dessutom för eleven **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och **visar på fördelar och begränsningar** hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med **välutvecklade** motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor samt framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som **för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem**. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett **väl fungerande** sätt i diskussioner och för att skapa **välutvecklade** texter och andra framställningar med **god anpassning** till syfte och målgrupp.

Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även **formulera** enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert, **ändamålsenligt och effektivt** sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då **välutvecklade** slutsatser med **god koppling** till kemiska modeller och teorier. Eleven för **välutvecklade** resonemang kring

resultatens rimlighet i **relation till möjliga felkällor** och **ger förslag** på hur undersökningarna kan förbättras och **visar på nya tänkbara frågeställningar att undersöka**. Dessutom gör eleven **välutvecklade** dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.

Eleven har **mycket goda** kunskaper om materiens uppbyggnad, oförstörbarhet och omvandlingar samt andra kemiska sammanhang och visar det genom att **förklara och visa på samband** inom dessa och **något generellt drag** med **god användning** av kemins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om kemiska processer i levande organismer, mark, luft och vatten och visar då på **komplexa** kemiska samband i naturen. Eleven undersöker hur några kemikalier och kemiska processer används i vardagen, samhället och arbetslivet och beskriver då **komplexa** samband och **förklarar och generaliserar kring** energiomvandlingar och materiens kretslopp. Dessutom för eleven **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och **visar ur olika perspektiv på fördelar och begränsningar** hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling.

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med enkla motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor samt framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som till viss del för diskussionerna framåt. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för enkla och till viss del underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett i huvudsak fungerande sätt i diskussioner och för att skapa enkla texter och andra framställningar med viss anpassning till syfte och målgrupp.</p>	<p>Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med utvecklade motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor samt framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som för diskussionerna framåt. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett fungerande sätt i diskussioner och för att skapa utvecklade texter och andra framställningar med relativt god anpassning till syfte och målgrupp.</p>	<p>Eleven kan samtala om och diskutera frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle och skiljer då fakta från värderingar och formulerar ställningstaganden med välutvecklade motiveringar samt beskriver några tänkbara konsekvenser. I diskussionerna ställer eleven frågor samt framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem. Eleven kan söka naturvetenskaplig information och använder då olika källor och för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan använda informationen på ett väl fungerande sätt i diskussioner och för att skapa välutvecklade texter och andra framställningar med god anpassning till syfte och målgrupp.</p>
<p>Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även bidra till att formulera enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då enkla slutsatser med viss koppling till kemiska modeller och teorier. Eleven för enkla resonemang kring resultatens rimlighet och bidrar till att ge förslag på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven enkla dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.</p>	<p>Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även formulera enkla frågeställningar och planeringar som det efter någon bearbetning går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då utvecklade slutsatser med relativt god koppling till kemiska modeller och teorier. Eleven för utvecklade resonemang kring resultatens rimlighet och ger förslag på hur undersökningarna kan förbättras. Dessutom gör eleven utvecklade dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.</p>	<p>Eleven kan genomföra undersökningar utifrån givna planeringar och även formulera enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån. I undersökningarna använder eleven utrustning på ett säkert, ändamålsenligt och effektivt sätt. Eleven kan jämföra resultaten med frågeställningarna och drar då välutvecklade slutsatser med god koppling till kemiska modeller och teorier. Eleven för välutvecklade resonemang kring resultatens rimlighet i relation till möjliga felkällor och ger förslag på hur undersökningarna kan förbättras och visar på nya tänkbara frågeställningar att undersöka. Dessutom gör eleven välutvecklade dokumentationer av undersökningarna med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.</p>

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om materiens uppbyggnad, oförstörbarhet och omvandlingar samt andra kemiska sammanhang och visar det genom att ge exempel på och beskriva dessa med viss användning av kemins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra enkla till viss del underbyggda resonemang om kemiska processer i levande organismer, mark, luft och vatten och visar då på enkelt identifierbara kemiska samband i naturen. Eleven undersöker hur några kemikalier och kemiska processer används i vardagen, samhället och arbetslivet och beskriver då enkelt identifierbara samband och ger exempel på energiomvandlingar och materiens kretslopp. Dessutom för eleven enkla och till viss del underbyggda resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och visar på några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om materiens uppbyggnad, oförstörbarhet och omvandlingar samt andra kemiska sammanhang och visar det genom att förklara och visa på samband inom dessa med relativt god användning av kemins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om kemiska processer i levande organismer, mark, luft och vatten och visar då på förhållandevis komplexa kemiska samband i naturen. Eleven undersöker hur några kemikalier och kemiska processer används i vardagen, samhället och arbetslivet och beskriver då komplexa samband och förklarar och visar på samband mellan energiomvandlingar och materiens kretslopp. Dessutom för eleven utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och visar på fördelar och begränsningar hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om materiens uppbyggnad, oförstörbarhet och omvandlingar samt andra kemiska sammanhang och visar det genom att förklara och visa på samband inom dessa och något generellt drag med god användning av kemins begrepp, modeller och teorier. Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om kemiska processer i levande organismer, mark, luft och vatten och visar då på komplexa kemiska samband i naturen. Eleven undersöker hur några kemikalier och kemiska processer används i vardagen, samhället och arbetslivet och beskriver då komplexa samband och förklarar och generaliserar kring energiomvandlingar och materiens kretslopp. Dessutom för eleven välutvecklade och väl underbyggda resonemang kring hur människans användning av energi och naturresurser påverkar miljön och visar ur olika perspektiv på fördelar och begränsningar hos några åtgärder som kan bidra till en hållbar utveckling.</p>

Matematik

Kurskod: GRNMAT2

Verksamhetspoäng: 600

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhällseliga, sociala och tekniska utvecklingen. Kunskaper i matematik ger människor förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar möjligheterna att delta i arbetslivet samt i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetslivet samt inom olika ämnesområden. Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Den ska också ge eleven möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper för att formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, metoder, modeller och resultat. Eleven ska även ges förutsättningar att utveckla kunskaper för att kunna tolka vardagliga och matematiska situationer samt beskriva och formulera dessa med hjälp av matematikens uttrycksformer.

Genom undervisningen ska eleven ges förutsättningar att utveckla förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Vidare ska eleven genom undervisningen ges möjligheter att utveckla kunskaper i att använda digital teknik för att kunna undersöka problemställningar, göra beräkningar och för att presentera och tolka data.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmågan att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Undervisningen ska ge eleven möjlighet att möta varierade arbetsformer och arbetssätt, där undersökande aktiviteter utgör en del. När så är lämpligt ska undervisningen ske i relevant praxisnära miljö. Eleven ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera om matematik i vardagliga och matematiska sammanhang.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleven även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardags- och arbetslivet, i andra skolämnen och under historiska skeenden och därigenom kunna se matematikens sammanhang och relevans.

Genom undervisningen i kursen matematik ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier och metoder,
- använda och analysera matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- föra och följa matematiska resonemang, och
- använda matematikens uttrycksformer för att samtala om, argumentera och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Naturliga tal och deras egenskaper. Symboler för tal. Hur talen kan användas för att ange antal och ordning.
- Positionssystemet när det gäller hela tal och tal i decimalform.
- Rationella tal och deras egenskaper.
- De fyra räknesätten och deras användning i olika situationer.
- Huvudräkning, överslagsräkning och beräkningar med skriftliga metoder och miniräknare.
- Reella tal och deras egenskaper samt deras användning i vardagliga och matematiska situationer.
- Talsystemets utveckling från naturliga tal till reella tal. Metoder för beräkningar som använts i olika historiska och kulturella sammanhang.
- Potensform för att uttrycka små och stora tal samt användning av prefix.
- Tal i bråk- och decimalform och deras användning i vardagliga situationer.
- Centrala metoder för beräkningar med tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning samt vid beräkningar med skriftliga metoder och digital teknik. Metodernas användning i olika situationer.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar i vardagliga och matematiska situationer och inom andra ämnesområden.

Algebra

- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse.
- Hur enkla geometriska mönster kan konstrueras, beskrivas och uttryckas.
- Innebörden av variabelbegreppet och dess användning i algebraiska uttryck, formler och ekvationer.
- Obekanta tal och deras egenskaper samt situationer där det finns behov av att beteckna ett obekant tal med en symbol.
- Algebraiska uttryck, formler och ekvationer i situationer som är relevanta för eleven.
- Metoder för ekvationslösning.

Geometri

- Geometriska objekt och deras inbördes relationer. Geometriska egenskaper hos dessa objekt.
- Lägesord för att beskriva föremåls och objekts läge.
- Avbildning och konstruktion av geometriska objekt. Skala vid förminskning och förstoring av två- och tredimensionella objekt.
- Likformighet och symmetri i planet.
- Metoder för beräkning av area, omkrets och volym hos geometriska objekt, samt enhetsbyten i samband med detta.
- Jämförelse, uppskattning och mätning av längd, area, volym, massa, tid och vinkel med vanliga måttenheter. Mätningar med användning av nutida och äldre metoder.
- Geometriska satsen och formler och behovet av argumentation för deras giltighet.

Sannolikhet och statistik

- Slumpmässiga händelser.
- Likformig sannolikhet och metoder för att beräkna sannolikheten i vardagliga situationer.
- Hur kombinatoriska principer kan användas i enkla vardagliga och matematiska problem.
- Lägesmått medelvärde, typvärde och median samt hur de kan användas i statistiska undersökningar.
- Tabeller, diagram och grafer samt hur de kan tolkas och användas för att beskriva resultat av egna och andras undersökningar, till exempel med hjälp

av digitala verktyg. Hur lägesmått och spridningsmått kan användas för bedömning av resultat vid statistiska undersökningar.

- Bedömningar av risker och chanser utifrån statistiskt material.

Samband och förändring

- Olika proportionella samband.
- Procent för att uttrycka förändring och förändringsfaktor samt beräkningar med procent i vardagliga situationer och i situationer inom olika ämnesområden.
- Grafer för att uttrycka olika typer av proportionella samband vid enkla undersökningar.
- Koordinatsystem och strategier för gradering av koordinataxlar.
- Funktioner och räta linjens ekvation. Hur funktioner kan användas för att undersöka förändring, förändringstakt och andra samband.

Problemlösning

- Strategier för problemlösning med och utan digital teknik i vardagliga situationer och inom olika ämnesområden. Värdering av valda strategier och metoder.
- Matematisk formulering av frågeställningar utifrån vardagliga situationer och olika ämnesområden.
- Enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan lösa olika problem i bekanta situationer på ett **i huvudsak fungerande** sätt genom att välja och använda strategier och metoder med **viss anpassning** till problemets karaktär samt **bidra till att formulera** enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget. Eleven för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om val av tillvägagångssätt och om resultatens rimlighet i förhållande till problemsituationen samt kan **bidra till att ge något förslag** på alternativt tillvägagångssätt.

Eleven har **grundläggande** kunskaper om matematiska begrepp och visar det genom att använda dem i **välkända** sammanhang på ett **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan även beskriva olika begrepp med hjälp av matematiska uttrycksformer på ett **i huvudsak fungerande** sätt. I beskrivningarna kan eleven växla mellan olika uttrycksformer samt föra **enkla** resonemang kring hur begreppen relaterar till varandra.

Eleven kan välja och använda i **huvudsak fungerande** matematiska metoder med **viss anpassning** till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med **tillfredsställande** resultat.

Eleven kan redogöra för och samtala om tillvägagångssätt på ett i **huvudsak fungerande** sätt och använder då symboler, algebraiska uttryck, formler, grafer, funktioner och andra matematiska uttrycksformer med **viss anpassning** till syfte och sammanhang. I redovisningar och diskussioner för och följer eleven matematiska resonemang genom att framföra och bemöta matematiska argument på ett sätt som **till viss del för resonemangen framåt**.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan lösa olika problem i bekanta situationer på ett **relativt väl fungerande** sätt genom att välja och använda strategier och metoder med **förhållandevis god anpassning** till problemets karaktär samt **formulera** enkla matematiska modeller som **efter någon bearbetning** kan tillämpas i sammanhanget. Eleven för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om tillvägagångssätt och om resultatens rimlighet i förhållande till problemsituationen samt kan **ge något förslag** på alternativt tillvägagångssätt.

Eleven har **goda** kunskaper om matematiska begrepp och visar det genom att använda dem i **bekanta** sammanhang på ett **relativt väl fungerande** sätt. Eleven kan även beskriva olika begrepp med hjälp av matematiska uttrycksformer på ett **relativt väl fungerande** sätt. I beskrivningarna kan eleven växla mellan olika uttrycksformer samt föra **utvecklade** resonemang kring hur begreppen relaterar till varandra.

Eleven kan välja och använda **ändamålsenliga** matematiska metoder med **relativt god anpassning** till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med **gott** resultat.

Eleven kan redogöra för och samtala om tillvägagångssätt på ett **ändamålsenligt** sätt och använder då symboler, algebraiska uttryck, formler, grafer, funktioner och andra matematiska uttrycksformer med **förhållandevis god anpassning** till syfte och sammanhang. I redovisningar och diskussioner för och följer eleven matematiska resonemang genom att framföra och bemöta matematiska argument på ett sätt som **för resonemangen framåt**.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan lösa olika problem i bekanta situationer på ett **väl fungerande** sätt genom att välja och använda strategier och metoder med **god anpassning** till problemets karaktär samt **formulera** enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget. Eleven för **välutvecklade** och **väl underbyggda** resonemang om tillvägagångssätt och om resultatens rimlighet i förhållande till problemsituationen samt kan **ge förslag** på alternativa tillvägagångssätt.

Eleven har **mycket goda** kunskaper om matematiska begrepp och visar det genom att använda dem i **nya** sammanhang på ett **väl fungerande** sätt. Eleven kan även beskriva olika begrepp med hjälp av matematiska uttrycksformer på ett **väl fungerande** sätt. I beskrivningarna kan eleven växla mellan olika uttrycksformer samt föra **välutvecklade** resonemang kring hur begreppen relaterar till varandra.

Eleven kan välja och använda **ändamålsenliga och effektiva** matematiska metoder med **god anpassning** till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med **mycket gott** resultat.

Eleven kan redogöra för och samtala om tillvägagångssätt på ett **ändamålsenligt och effektivt** sätt och använder då symboler, algebraiska uttryck, formler, grafer, funktioner och andra matematiska uttrycksformer med **god anpassning** till syfte och sammanhang. I redovisningar och diskussioner för och följer eleven matematiska resonemang genom att framföra och bemöta matematiska argument på ett sätt som **för resonemangen framåt och fördjupar eller breddar dem**.

MATEMATIK

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan lösa olika problem i bekanta situationer på ett i huvudsak fungerande sätt genom att välja och använda strategier och metoder med viss anpassning till problemets karaktär samt bidra till att formulera enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget. Eleven för enkla och till viss del underbyggda resonemang om val av tillvägagångssätt och om resultatens rimlighet i förhållande till problemsituationen samt kan bidra till att ge något förslag på alternativt tillvägagångssätt.</p>	<p>Eleven kan lösa olika problem i bekanta situationer på ett relativt väl fungerande sätt genom att välja och använda strategier och metoder med förhållandevis god anpassning till problemets karaktär samt formulera enkla matematiska modeller som efter någon bearbetning kan tillämpas i sammanhanget. Eleven för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om tillvägagångssätt och om resultatens rimlighet i förhållande till problemsituationen samt kan ge något förslag på alternativt tillvägagångssätt.</p>	<p>Eleven kan lösa olika problem i bekanta situationer på ett väl fungerande sätt genom att välja och använda strategier och metoder med god anpassning till problemets karaktär samt formulera enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget. Eleven för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om tillvägagångssätt och om resultatens rimlighet i förhållande till problemsituationen samt kan ge förslag på alternativa tillvägagångssätt.</p>
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om matematiska begrepp och visar det genom att använda dem i välkända sammanhang på ett i huvudsak fungerande sätt. Eleven kan även beskriva olika begrepp med hjälp av matematiska uttrycksformer på ett i huvudsak fungerande sätt. I beskrivningarna kan eleven växla mellan olika uttrycksformer samt föra enkla resonemang kring hur begreppen relaterar till varandra.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om matematiska begrepp och visar det genom att använda dem i bekanta sammanhang på ett relativt väl fungerande sätt. Eleven kan även beskriva olika begrepp med hjälp av matematiska uttrycksformer på ett relativt väl fungerande sätt. I beskrivningarna kan eleven växla mellan olika uttrycksformer samt föra utvecklade resonemang kring hur begreppen relaterar till varandra.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om matematiska begrepp och visar det genom att använda dem i nya sammanhang på ett väl fungerande sätt. Eleven kan även beskriva olika begrepp med hjälp av matematiska uttrycksformer på ett väl fungerande sätt. I beskrivningarna kan eleven växla mellan olika uttrycksformer samt föra välutvecklade resonemang kring hur begreppen relaterar till varandra.</p>
<p>Eleven kan välja och använda i huvudsak fungerande matematiska metoder med viss anpassning till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med tillfredsställande resultat.</p>	<p>Eleven kan välja och använda ändamålsenliga matematiska metoder med relativt god anpassning till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med gott resultat.</p>	<p>Eleven kan välja och använda ändamålsenliga och effektiva matematiska metoder med god anpassning till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med mycket gott resultat.</p>

MATEMATIK

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan redogöra för och samtala om tillvägagångssätt på ett i huvudsak fungerande sätt och använder då symboler, algebraiska uttryck, formler, grafer, funktioner och andra matematiska uttrycksformer med viss anpassning till syfte och sammanhang. I redovisningar och diskussioner för och följer eleven matematiska resonemang genom att framföra och bemöta matematiska argument på ett sätt som till viss del för resonemangen framåt.</p>	<p>Eleven kan redogöra för och samtala om tillvägagångssätt på ett ändamålsenligt sätt och använder då symboler, algebraiska uttryck, formler, grafer, funktioner och andra matematiska uttrycksformer med förhållandevis god anpassning till syfte och sammanhang. I redovisningar och diskussioner för och följer eleven matematiska resonemang genom att framföra och bemöta matematiska argument på ett sätt som för resonemangen framåt.</p>	<p>Eleven kan redogöra för och samtala om tillvägagångssätt på ett ändamålsenligt och effektivt sätt och använder då symboler, algebraiska uttryck, formler, grafer, funktioner och andra matematiska uttrycksformer med god anpassning till syfte och sammanhang. I redovisningar och diskussioner för och följer eleven matematiska resonemang genom att framföra och bemöta matematiska argument på ett sätt som för resonemangen framåt och fördjupar eller breddar dem.</p>

Religionskunskap

Kurskod: GRNREL2

Verksamhetspoäng: 150

Människor har i alla tider och alla samhällen försökt förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sammanhang de lever i. Religioner och andra livsåskådningar är därför centrala inslag i den mänskliga kulturen. I dagens samhälle, som är präglad av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Syfte

Undervisningen i kursen religionskunskap inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i Sverige och på andra håll i världen. Genom undervisningen ska eleven bli uppmärksam på hur människor inom olika religiösa traditioner lever med, och uttrycker, sin religion och tro på olika sätt. Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religioner kan spela i samhället, både i fredssträvanden och konflikter, för att främja social sammanhållning och som orsak till segregation. Undervisningen ska även ge kunskap om och förståelse för hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och dess värderingar.

Genom undervisningen ska eleven ges förutsättningar att tolka kulturella uttryck med anknytning till religiösa traditioner. Eleven ska också ges möjligheter att utveckla kunskap om hur man kritiskt granskar källor och samhällsfrågor med koppling till religioner och andra livsåskådningar, samt hur relationen mellan religion och vetenskap kan tolkas och uppfattas.

Undervisningen ska stimulera eleven att reflektera över olika livsfrågor, sin identitet och sitt etiska förhållningssätt. På så sätt ska undervisningen skapa förutsättningar för eleven att utveckla förståelse för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om hur olika religioner och livsåskådningar ser på frågor som rör kön, jämställdhet, sexualitet och relationer. Eleven ska vidare ges förutsättningar att analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. Undervisningen ska även bidra till att eleven utvecklar förståelse för hur människors värderingar hänger samman med religioner och andra livsåskådningar.

Undervisningen i religionskunskap ska skapa förutsättningar för eleven att utveckla sin förmåga att läsa, skriva och samtala om religion, livsåskådning och etik. Den ska också bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till muntlig och skriftlig information, samt till olika budskap från skilda källor och medier.

Genom undervisningen i kursen religionskunskap ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa,
- analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället,
- reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet,
- resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller, och
- söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet.

Centralt innehåll

Religioner och andra livsåskådningar

- Centrala tankegångar, urkunder, symboler, högtider och riter inom kristendomen samt utmärkande drag för protestantism, katolicism och ortodoxi.
- Centrala tankegångar, tolkningar, bruk, urkunder, symboler, högtider och riter i världsreligionerna islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Huvuddragen i världsreligionernas historia.
- Olika religiösa rörelser, till exempel nyreligiositet och privatreligiositet samt hur detta tar sig uttryck.
- Sekulära livsåskådningar, till exempel humanism.

Religion och samhälle

- Kristendomen i Sverige. Från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering.
- Sambandet mellan samhälle och religion i olika tider och på olika platser.
- Religionernas roll i några aktuella politiska skeenden och konflikter.
- Konflikter och möjligheter i sekulära och pluralistiska samhällen, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på jämställdhet.
- Information och budskap från internet och andra källor. Källkritik.

Identitet och livsfrågor

- Hur olika livsfrågor skildras i till exempel film och litteratur.
- Hur religioner och andra livsåskådningar kan forma människors identiteter och livsstilar.
- Riter och deras funktion i religiösa och sekulära sammanhang.

Etik

- Vardagliga moraliska dilemman. Analys och argumentation utifrån etiska modeller.
- Föreställningar om det goda livet och den goda människan kopplat till olika etiska resonemang.
- Etiska frågor samt människosynen i några religioner och andra livsåskådningar.
- Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om hållbar utveckling, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven har **grundläggande** kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att **beskriva** centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna. Dessutom för eleven **enkla** resonemang om likheter och skillnader inom och mellan några religioner och andra livsåskådningar. Eleven kan utifrån undersökningar om hur religioner kan påverkas av och påverka samhällseliga förhållanden och skeenden beskriva **enkla** samband med **enkla och till viss del underbyggda** resonemang. Eleven kan också föra **enkla** resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang och hur identiteter kan formas av religioner och andra livsåskådningar på ett sätt som **till viss del för resonemanget framåt**.

Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder då olika typer av källor på ett **i huvudsak fungerande** sätt samt för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven har **goda** kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att **förklara och visa på samband mellan** centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna. Dessutom för eleven **utvecklade** resonemang om likheter och skillnader

inom och mellan några religioner och andra livsåskådningar. Eleven kan utifrån undersökningar om hur religioner kan påverkas av och påverka samhälleliga förhållanden och skeenden beskriva **förhållandevis komplexa** samband med **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang. Eleven kan också föra **utvecklade** resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang och hur identiteter kan formas av religioner och andra livsåskådningar på ett sätt som **för resonemanget framåt**.

Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett **relativt väl fungerande** sätt. Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder då olika typer av källor på ett **relativt väl fungerande** sätt samt för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven har **mycket goda** kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att **förklara och visa på samband och generella mönster kring** centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna. Dessutom för eleven **välutvecklade** resonemang om likheter och skillnader inom och mellan några religioner och andra livsåskådningar. Eleven kan utifrån undersökningar om hur religioner kan påverkas av och påverka samhälleliga förhållanden och skeenden beskriva **komplexa** samband med **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang. Eleven kan också föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang och hur identiteter kan formas av religioner och andra livsåskådningar på ett sätt som **för resonemanget framåt och fördjupar eller breddar det**.

Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett **väl fungerande** sätt. Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder då olika typer av källor på ett **väl fungerande** sätt samt för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

RELIGIONSKUNSKAP

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att beskriva centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna. Dessutom för eleven enkla resonemang om likheter och skillnader inom och mellan några religioner och andra livsåskådningar. Eleven kan utifrån undersökningar om hur religioner kan påverkas av och påverka samhällseliga förhållanden och skeenden beskriva enkla samband med enkla och till viss del underbyggda resonemang. Eleven kan också föra enkla resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang och hur identiteter kan formas av religioner och andra livsåskådningar på ett sätt som till viss del för resonemanget framåt.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att förklara och visa på samband mellan centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna. Dessutom för eleven utvecklade resonemang om likheter och skillnader inom och mellan några religioner och andra livsåskådningar. Eleven kan utifrån undersökningar om hur religioner kan påverkas av och påverka samhällseliga förhållanden och skeenden beskriva förhållandevis komplexa samband med utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang. Eleven kan också föra utvecklade resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang och hur identiteter kan formas av religioner och andra livsåskådningar på ett sätt som för resonemanget framåt.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att förklara och visa på samband och generella mönster kring centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna. Dessutom för eleven välutvecklade resonemang om likheter och skillnader inom och mellan några religioner och andra livsåskådningar. Eleven kan utifrån undersökningar om hur religioner kan påverkas av och påverka samhällseliga förhållanden och skeenden beskriva komplexa samband med välutvecklade och väl underbyggda resonemang. Eleven kan också föra välutvecklade och nyanserade resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang och hur identiteter kan formas av religioner och andra livsåskådningar på ett sätt som för resonemanget framåt och fördjupar eller breddar det.</p>
<p>Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra enkla och till viss del underbyggda resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett i huvudsak fungerande sätt. Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder då olika typer av källor på ett i huvudsak fungerande sätt samt för enkla och till viss del underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.</p>	<p>Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett relativt väl fungerande sätt. Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder då olika typer av källor på ett relativt väl fungerande sätt samt för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.</p>	<p>Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett väl fungerande sätt. Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder då olika typer av källor på ett väl fungerande sätt samt för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.</p>

Samhällskunskap

Kurskod: GRNSAM2

Verksamhetspoäng: 150

Människor har alltid varit beroende av att samarbeta när de skapar och utvecklar samhällen. I dag står människor i olika delar av världen inför både möjligheter och problem kopplade till globalisering, interkulturella relationer och hållbar samhällsutveckling. Kunskaper om samhället ger individen verktyg för att orientera sig och ta ansvar för sitt handlande i en komplex värld.

Syfte

Undervisningen i kursen samhällskunskap inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar sina kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleven utveckla sin förståelse för egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck samt hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska ge eleven verktyg för att hantera information i vardags-, samhälls- och arbetslivet samt vid studier, och ge kunskaper om hur man söker och värderar information från olika källor. Genom undervisningen ska eleven också ges förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kritiskt granskar samhällsfrågor och samhällsstrukturer. Eleven ska vidare ges möjlighet att utveckla kunskaper om samhällsvetenskapliga begrepp och modeller.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar sin förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer och arbetssätt. Den ska också bidra till att eleven tillägnar sig kunskaper om, och förmågan att reflektera över, värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleven stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Genom undervisningen i kursen samhällskunskap ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar,
- analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv,
- analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,
- söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet, och
- reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser.

Centralt innehåll

Individer och gemenskaper

- Befolkningen, dess storlek, sammansättning och geografiska fördelning i Sverige och i andra delar av världen. Konsekvenser av detta, till exempel socialt, kulturellt och ekonomiskt.
- Välfärdsstrukturer i Sverige och i andra delar av världen, deras funktion och hur de finansieras.
- Migration förr och nu, dess orsaker och konsekvenser. Integration och segregation i samhället.

Information och kommunikation

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier samt nyhetsvärdering. Mediernas bilder av individer och grupper.
- Internet och kommunikation via elektroniska medier: möjligheter och risker.

Rättigheter och rättsskipning

- De mänskliga rättigheterna samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.
- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter. Etiska och demokratiska dilemman.

- Urfolket samerna och övriga nationella minoriteter i Sverige.
- Rättssystem och principer för rättssäkerhet. Normuppfattning och kriminalitet.

Samhällsresurser och fördelning

- Hushållens, företagens och det offentliga ekonomi: samband och orsaker till förändringar.
- Länders och regioners ekonomier: samband och orsaker till förändringar i en globaliserad värld.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor. Utbildningsvägar, yrkesval och entreprenörskap.
- Hur socioekonomisk bakgrund, kön och etnicitet påverkar utbildning, boende, välfärd, ekonomiska resurser, makt och inflytande. Begreppen jämlikhet och jämställdhet.

Beslutsfattande och politiska idéer

- Politiska ideologier och partier.
- Sveriges politiska system, Europeiska unionen, riksdag, regering, lands-ting och kommuner. Var olika beslut fattas och hur de påverkar individer, grupper och samhället i stort. Grundlagar.
- Några olika stats- och styrelseskick i världen.
- Aktuella samhällsfrågor i Sverige och världen. Internationell konflikthantering, FN och folkrätten.
- Europeiskt och nordiskt samarbete: dess bakgrund och innehåll.
- Individers och grupperns möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven har **grundläggande** kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då **enkla** samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. I beskrivningarna kan eleven använda begrepp och modeller på ett **i huvudsak fungerande** sätt. Eleven kan föra **enkla** resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då **enkla** samband mellan olika faktorer

som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.

Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då **enkla** samband med **enkla och till viss del underbyggda** resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med **enkla** resonemang och **till viss del underbyggda** argument och kan då **i viss utsträckning** växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och **ger exempel** på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. Dessutom kan eleven **redogöra** för de nationella minoriteterna och deras särställning och rättigheter.

Eleven har **grundläggande** kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra **enkla** resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter, samt om för och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande. Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett **i huvudsak fungerande** sätt och för **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven har **goda** kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då **förhållandevis komplexa** samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. I beskrivningarna kan eleven använda begrepp och modeller på ett **relativt väl fungerande** sätt. Eleven kan föra **utvecklade** resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då **förhållandevis komplexa** samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.

Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då **förhållandevis komplexa** samband med **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med **utvecklade** resonemang och **relativt väl underbyggda** argument och kan då **i förhållandevis stor utsträckning** växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och **ger exempel** på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. Dessutom kan eleven **redogöra** för de nationella minoriteterna och deras särställning och rättigheter.

Eleven har **goda** kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra **utvecklade** resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande. Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett **relativt väl fungerande** sätt och för **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven har **mycket goda** kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då **komplexa** samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. I beskrivningarna kan eleven använda begrepp och modeller på ett **väl fungerande** sätt. Eleven kan föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då **komplexa** samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.

Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då **komplexa** samband med **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med **välutvecklade** resonemang och **väl underbyggda** argument och kan då i **stor utsträckning** växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och **ger exempel** på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. Dessutom kan eleven **redogöra** för de nationella minoriteterna och deras särställning och rättigheter.

Eleven har **mycket goda** kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande. Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett **väl fungerande** sätt och för **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

SAMHÄLLSKUNSKAP

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då enkla samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. I beskrivningarna kan eleven använda begrepp och modeller på ett i huvudsak fungerande sätt. Eleven kan föra enkla resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då enkla samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då förhållandevis komplexa samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. I beskrivningarna kan eleven använda begrepp och modeller på ett relativt väl fungerande sätt. Eleven kan föra utvecklade resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då förhållandevis komplexa samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då komplexa samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. I beskrivningarna kan eleven använda begrepp och modeller på ett väl fungerande sätt. Eleven kan föra välutvecklade och nyanserade resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då komplexa samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.</p>
<p>Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då enkla samband med enkla och till viss del underbyggda resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med enkla resonemang och till viss del underbyggda argument och kan då i viss utsträckning växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och ger exempel på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. Dessutom kan eleven redogöra för de nationella minoriteterna och deras särställning och rättigheter.</p>	<p>Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då förhållandevis komplexa samband med utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med utvecklade resonemang och relativt väl underbyggda argument och kan då i förhållandevis stor utsträckning växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och ger exempel på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. Dessutom kan eleven redogöra för de nationella minoriteterna och deras särställning och rättigheter.</p>	<p>Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då komplexa samband med välutvecklade och väl underbyggda resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med välutvecklade resonemang och väl underbyggda argument och kan då i stor utsträckning växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och ger exempel på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. Dessutom kan eleven redogöra för de nationella minoriteterna och deras särställning och rättigheter.</p>

SAMHÄLLSKUNSKAP

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven har grundläggande kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra enkla resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter, samt om för och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande.</p> <p>Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett i huvudsak fungerande sätt och för enkla och till viss del underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.</p>	<p>Eleven har goda kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra utvecklade resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande.</p> <p>Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett relativt väl fungerande sätt och för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.</p>	<p>Eleven har mycket goda kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra välutvecklade och nyanserade resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande.</p> <p>Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett väl fungerande sätt och för välutvecklade och väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.</p>

Svenska

Kurskod: GRNSVE2

Verksamhetspoäng: 1000

Språk är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Genom språket kan människan uttrycka sin personlighet, uttrycka känslor och tankar och förstå hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte

Undervisningen i kursen svenska inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleven ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk, få tilltro till sin språkförmåga och därigenom kunna uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften i vardags-, samhälls- och arbetslivet samt vid fortsatta studier. Det innebär att eleven genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Undervisningen ska stimulera elevens intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleven utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleven ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar innehållet i texter och talat språk från olika källor.

Genom undervisningen ska eleven även ges möjlighet att utveckla sin förmåga att uttrycka sig muntligt i samtal och framställningar av olika slag samt förmågan att tillgodogöra sig muntliga framställningar och reflektera kring syfte och sammanhang. Genom undervisningen i kursen ska eleven också ges förutsättningar att använda olika strategier och redskap för språklig förståelse samt för att tala och skriva i olika genrer och situationer.

I undervisningen ska eleven möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleven utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleven ges förutsättningar att utveckla sitt språk och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling samt

om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevens medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleven får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleven ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket.

Genom undervisningen i kursen svenska ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften och i olika sammanhang,
- förstå och tolka innehållet i muntliga presentationer och talat språk i olika medier,
- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och
- välja texter och talat språk från olika källor och värdera innehållet.

Centralt innehåll

I kursen svenska finns i det centrala innehållet en första del som innehåller grundläggande läs- och skrivinläring. Denna del vänder sig endast till elever med sådana behov och ska inte betygsättas.

DEL 1. GRUNDLÄGGANDE LÄS- OCH SKRIVFÄRDIGHETER

Kommunikationens innehåll

- Personlig information, för eleven välbekanta ämnen och intressen, personer och platser.
- Vardagliga situationer, sakförhållanden, tankar, åsikter och känslor.
- Vardags-, samhälls- och arbetsliv i olika sammanhang.

Lyssna och läsa – reception

- Läsning för att förstå och lära.
- Hur skrift förmedlar budskap.
- Skriftspråkets uppbyggnad och användning i olika sammanhang.
- Samtal om innehåll och form i egna och andras texter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse.

- Strategier för att välja bland och orientera sig om innehållet i texter.
- Strategier och hjälpmedel för förståelse.
- Berättelser och annan fiktion.
- Information och meddelanden, till exempel skyltar och reklam.
- Iakttagelser av språklig variation, till exempel i reklam och meddelanden.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Skrivande för att uttrycka sig och kommunicera.
- Skriftliga presentationer av sig själv och andra, instruktioner, meddelanden och beskrivningar i skrift. Skrivande för kontakt och kommunikation.
- Tillämpning av de vanligaste reglerna för skriftspråket.
- Strategier och hjälpmedel för egen språklig produktion.

DEL 2

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera skönlitterära texter samt texter med anknytning till studier, samhälls- och arbetsliv.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag samt till deras syfte och mottagare. Skapande av texter där ord och bild samspekar.
- Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.
- Språkets form: meningsbyggnad, stavning, skiljetecken, ordklasser och satsdelar. Språkets form i förhållande till språkriktighet, stilnivå och syfte. Sammanhang och struktur i texter.
- Redskap för förståelse och bearbetning av text samt för skrivande och skriftlig kommunikation, till exempel ordbehandlings- och presentationsprogram samt lexikon.

Tala, lyssna och samtala

- Att leda ett samtal, argumentera och sammanfatta.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Anpassning till situation, syfte och mottagare.
- Innehåll och budskap i muntliga framställningar av olika slag från skilda medier och källor.
- Redskap som stöd för förberedelser och genomföranden av muntliga presentationer.

Berättande texter och sakprosatexter

- Skönlitteratur från olika tider, från Sverige och övriga världen.
- Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur.
- Några skönlitterära genrer.
- Några skönlitterärt betydelsefulla författare från Sverige och övriga världen och deras verk.
- Beskrivande, utredande, instruerande och argumenterande texter. Texternas syfte, innehåll, uppbyggnad och språkliga drag.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud. Deras innehåll, uppbyggnad och språkliga drag.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära.
- Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Anpassning av språket till sammanhang, syfte, situation och mottagare.
- Språkets betydelse för lärande och tänkande samt för att utöva inflytande.
- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet.
- Språkets historia, ursprung, släktskap och särdrag. Regionalt färgat talspråk. Nyord och lånord.
- Språkbruk genom tiderna. Nationella minoritetsspråk och grannspråken.
- Informationssökning på Internet och i andra medier och källor.
- Markering av citat och källor.
- Källkritik och sovring av information.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med **flyt** genom att, på ett i **huvudsak fungerande** sätt, välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag. Genom att göra **enkla** sammanfattningar av olika texters innehåll **med viss koppling** till tidsaspekter, orsakssamband och andra texter visar eleven **grundläggande** läsförståelse. Dessutom kan eleven utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor tolka och föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om **tydligt framträdande budskap** i olika verk. Eleven kan också föra **enkla** resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman. Eleven drar då **till viss del underbyggda** slutsatser om hur verket har påverkats av det historiska och kulturella sammanhang som det har tillkommit i. Eleven

kan föra **enkla** resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.

Eleven kan skriva olika slags texter med **viss** språklig variation, **enkel** textbindning samt i **huvudsak fungerande** anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer. De berättande texter eleven skriver innehåller **enkla** gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med **enkel** uppbyggnad. Eleven kan söka, välja ut och sammanställa information från ett **avgränsat** urval av källor och för då **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Sammanställningarna kännetecknas av **enkla** beskrivningar och förklaringar, **enkelt** ämnesrelaterat språk samt i **huvudsak fungerande** struktur, citat och källhänvisningar. Genom att kombinera olika texttyper, estetiska uttryck och medier så att de olika delarna samspelar på ett **i huvudsak fungerande** sätt kan eleven förstärka och levandegöra sina texters budskap. Dessutom kan eleven ge **enkla** omdömen om texters innehåll och uppbyggnad och utifrån respons bearbeta texter mot ökad tydlighet, kvalitet och uttrycksfullhet på ett **i huvudsak fungerande** sätt.

Eleven kan samtala om och diskutera varierande ämnen genom att ställa frågor och framföra åsikter med **enkla och till viss del underbyggda** argument på ett sätt som **till viss del för samtalen och diskussionerna framåt**. Dessutom kan eleven förbereda och genomföra **enkla** muntliga redogörelser med **i huvudsak fungerande** struktur och innehåll och **viss anpassning** till syfte, mottagare och sammanhang. Eleven kan föra **enkla och till viss del underbyggda** resonemang om svenska språkets historia, ursprung och särdrag samt jämföra med närliggande språk och beskriva tydligt framträdande likheter och skillnader.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med **gott flyt** genom att, på ett **ändamålsenligt** sätt, välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag. Genom att göra **utvecklade** sammanfattningar av olika texters innehåll **med relativt god koppling** till tidsaspekter, orsakssamband och andra texter visar eleven **god** läsförståelse. Dessutom kan eleven utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor tolka och föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om budskap som är **tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna** i olika verk. Eleven kan också föra **utvecklade** resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman.

Eleven drar då **relativt väl underbyggda** slutsatser om hur verket har påverkats av det historiska och kulturella sammanhang som det har tillkommit i. Eleven kan föra **utvecklade** resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.

Eleven kan skriva olika slags texter med **relativt god** språklig variation, **utvecklad** textbindning samt **relativt väl fungerande** anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer. De berättande texter eleven skriver innehåller **utvecklade** gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med **relativt komplex** uppbyggnad. Eleven kan söka, välja ut och sammanställa information från ett **relativt varierat** urval av källor och för då **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Sammanställningarna kännetecknas av **utvecklade** beskrivningar och förklaringar, **utvecklat** ämnesrelaterat språk samt **relativt väl fungerande** struktur, citat och källhänvisningar. Genom att kombinera olika texttyper, estetiska uttryck och medier så att de olika delarna samspelar på ett ändamålsenligt sätt kan eleven förstärka och levandegöra sina texters budskap. Dessutom kan eleven ge **utvecklade** omdömen om texters innehåll och utifrån respons bearbeta texter mot ökad tydlighet, kvalitet och uttrycksfullhet på ett **relativt väl fungerande** sätt.

Eleven kan samtala om och diskutera varierande ämnen genom att ställa frågor och framföra åsikter med **utvecklade och relativt väl underbyggda** argument på ett sätt som **för samtalen och diskussionerna framåt**. Dessutom kan eleven förbereda och genomföra **utvecklade** muntliga redogörelser med **relativt väl fungerande** struktur och innehåll och **relativt god anpassning** till syfte, mottagare och sammanhang. Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl underbyggda** resonemang om svenska språkets historia, ursprung och särdrag samt jämföra med närliggande språk och beskriva tydligt framträdande likheter och skillnader.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med **mycket gott flyt** genom att, på ett **ändamålsenligt och effektivt** sätt, välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag. Genom att göra **välutvecklade** sammanfattningar av olika texters innehåll **med god koppling** till tidsaspekter, orsakssamband och andra texter visar eleven **mycket god** läsförståelse. Dessutom kan eleven utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor tolka och föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om budskap som är **tydligt**

framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda i olika verk. Eleven kan också föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman. Eleven drar då **väl underbyggda** slutsatser om hur verket har påverkats av det historiska och kulturella sammanhang som det har tillkommit i. Eleven kan föra **välutvecklade** resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.

Eleven kan skriva olika slags texter med **god** språklig variation, **välutvecklad** textbindning samt **väl fungerande** anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer. De berättande texter eleven skriver innehåller **välutvecklade** gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med **komplex** uppbyggnad. Eleven kan söka, välja ut och sammanställa information från ett **varierat** urval av källor och för då **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Sammanställningarna kännetecknas av **välutvecklade och nyanserade** beskrivningar och förklaringar, **välutvecklat** ämnesrelaterat språk samt **väl fungerande** struktur, citat och källhänvisningar. Genom att kombinera olika texttyper, estetiska uttryck och medier så att de olika delarna samspelar på ett **ändamålsenligt och effektivt** sätt kan eleven förstärka och levandegöra sina texters budskap. Dessutom kan eleven ge **välutvecklade och nyanserade** omdömen om texters innehåll och uppbyggnad och utifrån respons bearbeta texter mot ökad tydlighet, kvalitet och uttrycksfullhet på ett **väl fungerande** sätt.

Eleven kan samtala om och diskutera varierande ämnen genom att ställa frågor och framföra åsikter med **välutvecklade och väl underbyggda** argument på ett sätt som **för samtalen och diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem**. Dessutom kan eleven förbereda och genomföra **välutvecklade** muntliga redogörelser med **väl fungerande** struktur och innehåll och **god anpassning** till syfte, mottagare och sammanhang. Eleven kan föra **välutvecklade och väl underbyggda** resonemang om svenska språkets historia, ursprung och särdrag samt jämföra med närliggande språk och beskriva tydligt framträdande likheter och skillnader.

SVENSKA

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med flyt genom att, på ett i huvudsak fungerande sätt, välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag. Genom att göra enkla sammanfattningar av olika texters innehåll med viss koppling till tidsaspekter, orsakssamband och andra texter visar eleven grundläggande läsförståelse. Dessutom kan eleven utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor tolka och föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap i olika verk. Eleven kan också föra enkla resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman. Eleven drar då till viss del underbyggda slutsatser om hur verket har påverkats av det historiska och kulturella sammanhang som det har tillkommit i. Eleven kan föra enkla resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.</p>	<p>Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med gott flyt genom att, på ett ändamålsenligt sätt, välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag. Genom att göra utvecklade sammanfattningar av olika texters innehåll med relativt god koppling till tidsaspekter, orsakssamband och andra texter visar eleven god läsförståelse. Dessutom kan eleven utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor tolka och föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna i olika verk. Eleven kan också föra utvecklade resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman. Eleven drar då relativt väl underbyggda slutsatser om hur verket har påverkats av det historiska och kulturella sammanhang som det har tillkommit i. Eleven kan föra utvecklade resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.</p>	<p>Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med mycket gott flyt genom att, på ett ändamålsenligt och effektivt sätt, välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag. Genom att göra välutvecklade sammanfattningar av olika texters innehåll med god koppling till tidsaspekter, orsakssamband och andra texter visar eleven mycket god läsförståelse. Dessutom kan eleven utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor tolka och föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda i olika verk. Eleven kan också föra välutvecklade och nyanserade resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman. Eleven drar då väl underbyggda slutsatser om hur verket har påverkats av det historiska och kulturella sammanhang som det har tillkommit i. Eleven kan föra välutvecklade resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.</p>

SVENSKA

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan skriva olika slags texter med viss språklig variation, enkel textbindning samt i huvudsak fungerande anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer. De berättande texter eleven skriver innehåller enkla gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med enkel uppbyggnad. Eleven kan söka, välja ut och sammanställa information från ett avgränsat urval av källor och för då enkla och till viss del underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Sammanställningarna kännetecknas av enkla beskrivningar och förklaringar, enkelt ämnesrelaterat språk samt i huvudsak fungerande struktur, citat och källhänvisningar. Genom att kombinera olika texttyper, estetiska uttryck och medier så att de olika delarna samspelar på ett i huvudsak fungerande sätt kan eleven förstärka och levandegöra sina texters budskap. Dessutom kan eleven ge enkla omdömen om texters innehåll och uppbyggnad och utifrån respons bearbeta texter mot ökad tydlighet, kvalitet och uttrycksfullhet på ett i huvudsak fungerande sätt.</p>	<p>Eleven kan skriva olika slags texter med relativt god språklig variation, utvecklad textbindning samt relativt väl fungerande anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer. De berättande texter eleven skriver innehåller utvecklade gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med relativt komplex uppbyggnad. Eleven kan söka, välja ut och sammanställa information från ett relativt varierat urval av källor och för då utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Sammanställningarna kännetecknas av utvecklade beskrivningar och förklaringar, utvecklat ämnesrelaterat språk samt relativt väl fungerande struktur, citat och källhänvisningar. Genom att kombinera olika texttyper, estetiska uttryck och medier så att de olika delarna samspelar på ett ändamålsenligt sätt kan eleven förstärka och levandegöra sina texters budskap. Dessutom kan eleven ge utvecklade omdömen om texters innehåll och uppbyggnad och utifrån respons bearbeta texter mot ökad tydlighet, kvalitet och uttrycksfullhet på ett relativt väl fungerande sätt.</p>	<p>Eleven kan skriva olika slags texter med god språklig variation, välutvecklad textbindning samt väl fungerande anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer. De berättande texter eleven skriver innehåller välutvecklade gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med komplex uppbyggnad. Eleven kan söka, välja ut och sammanställa information från ett varierat urval av källor och för då välutvecklade och väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans. Sammanställningarna kännetecknas av välutvecklade och nyanserade beskrivningar och förklaringar, välutvecklat ämnesrelaterat språk samt väl fungerande struktur, citat och källhänvisningar. Genom att kombinera olika texttyper, estetiska uttryck och medier så att de olika delarna samspelar på ett ändamålsenligt och effektivt sätt kan eleven förstärka och levandegöra sina texters budskap. Dessutom kan eleven ge välutvecklade och nyanserade omdömen om texters innehåll och uppbyggnad och utifrån respons bearbeta texter mot ökad tydlighet, kvalitet och uttrycksfullhet på ett väl fungerande sätt.</p>

SVENSKA

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan samtala om och diskutera varierande ämnen genom att ställa frågor och framföra åsikter med enkla och till viss del underbyggda argument på ett sätt som till viss del för samtalen och diskussionerna framåt. Dessutom kan eleven förbereda och genomföra enkla muntliga redogörelser med i huvudsak fungerande struktur och innehåll och viss anpassning till syfte, mottagare och sammanhang. Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om svenska språkets historia, ursprung och särdrag samt jämföra med närliggande språk och beskriva tydligt framträdande likheter och skillnader.</p>	<p>Eleven kan samtala om och diskutera varierande ämnen genom att ställa frågor och framföra åsikter med utvecklade och relativt väl underbyggda argument på ett sätt som för samtalen och diskussionerna framåt. Dessutom kan eleven förbereda och genomföra utvecklade muntliga redogörelser med relativt väl fungerande struktur och innehåll och relativt god anpassning till syfte, mottagare och sammanhang. Eleven kan föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om svenska språkets historia, ursprung och särdrag samt jämföra med närliggande språk och beskriva tydligt framträdande likheter och skillnader.</p>	<p>Eleven kan samtala om och diskutera varierande ämnen genom att ställa frågor och framföra åsikter med välutvecklade och väl underbyggda argument på ett sätt som för samtalen och diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem. Dessutom kan eleven förbereda och genomföra välutvecklade muntliga redogörelser med väl fungerande struktur och innehåll och god anpassning till syfte, mottagare och sammanhang. Eleven kan föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om svenska språkets historia, ursprung och särdrag samt jämföra med närliggande språk och beskriva tydligt framträdande likheter och skillnader.</p>

Svenska som andraspråk

Kurskod: GRNSVA2

Verksamhetspoäng: 1000

Kursen ger elever med annat modersmål än svenska en möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera på svenska. Ett rikt språk ger ökade förutsättningar för att utveckla ny kunskap, studera vidare och ta aktiv del i samhälls- och arbetslivet. Det är också genom språket som vi uttrycker vår personlighet och samspelar med andra människor i olika situationer. Kursen bidrar till att eleverna stärker sin flerspråkiga identitet och utvecklar tillit till sin egen språkförmåga.

Syfte

Undervisningen i kursen svenska som andraspråk inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att eleven utvecklar kunskaper i svenska, omvärldskunskaper samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften. Eleven ska ges möjlighet att, genom språkanvändning i funktionella och meningsfulla sammanhang, utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innefattar dels att förstå talad och skriven svenska, dels att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift samt att anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I undervisningen ska eleven även ges möjlighet att utveckla språklig säkerhet samt förmåga att uttrycka sig med variation och komplexitet. Dessutom ska eleven ges möjlighet att utveckla förmåga att använda olika strategier för att stödja kommunikationen och för att lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till.

Eleven ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där svenska används. Undervisningen ska stimulera elevens nyfikenhet på språk och kultur samt ge möjlighet att vidareutveckla flerspråkighet där kunskaper i olika språk samverkar och stödjer varandra. Undervisningen ska dessutom bidra till att eleven utvecklar språklig medvetenhet och kunskaper om hur man lär sig språk i och utanför undervisningen.

I undervisningen ska eleven få möta talat och skrivet språk av olika slag samt få sätta innehållet i relation till egna erfarenheter och kunskaper. Eleven ska få interagera i tal och skrift samt producera talat språk och olika texter, på egen hand och tillsammans med andra, och med stöd av olika hjälpmedel och medier. Undervisningen ska ge eleven möjlighet att använda omvärlden som en resurs för kontakter, information och lärande samt bidra till att eleven utvecklar förståelse för hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor för information, kunskaper och upplevelser.

Genom undervisningen i kursen svenska som andraspråk ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- förstå svenska i tal och skrift samt tolka innehållet,
- formulera sig och kommunicera på svenska i tal och skrift,
- använda språkliga strategier och hjälpmedel i olika sammanhang,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och situationer, och
- diskutera och reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där det svenska språket används.

Centralt innehåll

I kursen svenska som andraspråk finns i det centrala innehållet en första del som innehåller grundläggande läs- och skrivinläring. Denna del vänder sig endast till elever med sådana behov och ska inte betygsättas.

DEL 1. GRUNDLÄGGANDE LÄS- OCH SKRIVFÄRDIGHETER

Kommunikationens innehåll

- Information om för eleven välbekanta ämnen, personer, platser och intressen.
- Vardagliga situationer, sakförhållanden, tankar, åsikter och känslor.
- Vardags-, samhälls- och arbetsliv i olika sammanhang.

Lyssna och läsa – reception

- Läsning för att förstå och lära.
- Hur skrift förmedlar budskap.
- Skriftspråkets uppbyggnad och användning i olika sammanhang.
- Samtal om innehåll och form i egna och andras texter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att välja bland och orientera sig om innehållet i texter.
- Strategier och hjälpmedel för förståelse.
- Berättelser och annan fiktion.
- Information och meddelanden, till exempel skyltar och reklam.
- Iakttagelser av språklig variation, till exempel i reklam och meddelanden.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Skrivande för att uttrycka sig och kommunicera.
- Skriftliga presentationer av sig själv och andra, instruktioner, meddelanden och beskrivningar i skrift. Skrivande för kontakt och kommunikation.
- Tillämpning av de vanligaste reglerna för skriftspråket.
- Strategier och hjälpmedel för egen språklig produktion.

DEL 2

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden med anknytning till elevens utbildning, samhälls- och arbetsliv, aktuella områden, händelser och händelseförlopp samt tankar, åsikter, idéer, erfarenheter och känslor. Relationer och etiska frågor.
- Innehåll och form i olika typer av fiktion.
- Levnadsvillkor, attityder, värderingar och traditioner samt sociala, politiska och kulturella förhållanden i olika sammanhang och områden där svenska språket används. Svenska språkets utbredning och släktskap.

Lyssna och läsa – reception

- Talat språk, även med viss social och dialektal färgning, och texter som är instruerande, berättande, sammanfattande, förklarande, diskuterande, rapporterande och argumenterande, även via film och andra medier.
- Sammanhängande talat språk och samtal av olika slag, till exempel intervjuer.
- Skönlitteratur och annan fiktion.
- Sakprosa av olika slag och med olika syften, till exempel manualer, populärvetenskapliga texter och reportage.
- Strategier för att lyssna och läsa på olika sätt och med olika syften. Olika hjälpmedel för förståelse.
- Olika sätt att söka, välja och kritiskt granska texter och talat språk från Internet och andra källor.
- Hur ord och fraser i muntliga och skriftliga framställningar skapar struktur och sammanhang genom att tydliggöra inledning, orsakssammanhang, tidsaspekt och slutsats.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Muntlig och skriftlig produktion och interaktion av olika slag, även i mer formella sammanhang, där eleven instruerar, berättar, sammanfattar, förklarar, kommenterar, värderar, motiverar sina åsikter, diskuterar och argumenterar.
- Strategier för att bidra till och aktivt medverka i diskussioner med anknytning till samhälls- och arbetslivet.
- Olika hjälpmedel för egen språklig produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna och andras muntliga och skriftliga framställningar för att variera, tydliggöra och precisera dem samt för att skapa struktur och anpassa dem till syftet och situationen. I detta ingår användning av ord och fraser som tydliggör orsakssammanhang och tidsaspekter. Markering av citat och källor.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven kan förstå **huvudsakligt innehåll och uppfatta tydliga detaljer** i talat språk i varierande tempo och i tydligt formulerade texter, i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att **översiktligt** redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med **godtagbart** resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. Eleven kan med **viss säkerhet** välja och använda strategier för att tillgodogöra sig och kritiskt granska innehållet i talat och skrivet språk. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier och använder på ett **relevant** sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig **relativt** varierat, **relativt** tydligt och **relativt** sammanhängande. Eleven kan även formulera sig med **visst flyt** och **i någon mån anpassat** till syfte, mottagare och situation. Eleven bearbetar och gör **enkla** förbättringar av egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika, även mer formella, sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt och med **visst flyt** samt med **viss anpassning** till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda **i huvudsak fungerande** strategier som i **viss mån** löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven använder på ett **i huvudsak fungerande** sätt olika hjälpmedel för förståelse och språklig produktion.

Eleven diskuterar **översiktligt** några företeelser i olika sammanhang och områden där språket används, och kan då också göra **enkla** jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven kan förstå **huvudsakligt innehåll och uppfatta väsentliga detaljer** i talat språk i varierande tempo och i tydligt formulerade texter, i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att **välgrundat** redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med **tillfredsställande** resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. Eleven kan med **viss säkerhet** välja och använda strategier för att tillgodogöra sig och kritiskt granska innehållet i talat och skrivet språk. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier och använder på ett **relevant och effektivt** sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig **relativt** varierat, tydligt, sammanhängande och **relativt strukturerat**. Eleven kan även formulera sig med **flyt** och **viss anpassning** till syfte, mottagare och situation. Eleven bearbetar och gör **välgrundade** förbättringar av egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika, även mer formella, sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt och med **flyt** samt med **viss anpassning** till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda **fungerande** strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven använder på ett **fungerande sätt** olika hjälpmedel för förståelse och språklig produktion.

Eleven diskuterar **utförligt** några företeelser i olika sammanhang och områden där språket används, och kan då också göra **välutvecklade** jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven kan förstå **såväl helhet som detaljer** i talat språk i varierande tempo och i tydligt formulerade texter, i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att **välgrundat och nyanserat** redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med **gott** resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. Eleven kan med **säkerhet** välja och använda strategier för att tillgodogöra sig och kritiskt granska innehållet i talat och skrivet språk. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier och använder på ett

relevant, effektivt och kritiskt sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig varierat, tydligt, sammanhängande **och strukturerat**. Eleven kan även formulera sig med **flyt** och **viss anpassning** till syfte, mottagare och situation. Eleven bearbetar och gör **välgrundade och nyanserade** förbättringar av egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika, även mer formella, sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt, **relativt ledigt** och med **flyt** samt med **anpassning** till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda **väl fungerande** strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen **och för den framåt** på ett **konstruktivt** sätt. Eleven använder **väl fungerande sätt** olika hjälpmedel för förståelse och språklig produktion.

Eleven diskuterar **utförligt och nyanserat** några företeelser i olika sammanhang och områden där språket används, och kan då också göra **välutvecklade och nyanserade jämförelser** med egna erfarenheter och kunskaper.

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
<p>Eleven kan förstå huvudsakligt innehåll och uppfatta tydliga detaljer i talat språk i varierande tempo och i tydligt formulerade texter, i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att översiktligt redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med godtagbart resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. Eleven kan med viss säkerhet välja och använda strategier för att tillgodogöra sig och kritiskt granska innehållet i talat och skrivet språk. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier och använder på ett relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.</p>	<p>Eleven kan förstå huvudsakligt innehåll och uppfatta väsentliga detaljer i talat språk i varierande tempo och i tydligt formulerade texter, i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att välgrundat redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med tillfredsställande resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. Eleven kan med viss säkerhet välja och använda strategier för att tillgodogöra sig och kritiskt granska innehållet i talat och skrivet språk. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier och använder på ett relevant och effektivt sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.</p>	<p>Eleven kan förstå såväl helhet som detaljer i talat språk i varierande tempo och i tydligt formulerade texter, i olika genrer. Eleven visar sin förståelse genom att välgrundat och nyanserat redogöra för, diskutera och kommentera innehåll och detaljer samt genom att med gott resultat agera utifrån budskap och instruktioner i innehållet. Eleven kan med säkerhet välja och använda strategier för att tillgodogöra sig och kritiskt granska innehållet i talat och skrivet språk. Eleven väljer texter och talat språk från olika medier och använder på ett relevant, effektivt och kritiskt sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.</p>
<p>I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig relativt varierat, relativt tydligt och relativt sammanhängande. Eleven kan även formulera sig med visst flyt och i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation. Eleven bearbetar och gör enkla förbättringar av egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika, även mer formella, sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt och med visst flyt samt med viss anpassning till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda i huvudsak fungerande strategier som i viss mån löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven använder på ett i huvudsak fungerande sätt olika hjälpmedel för förståelse och språklig produktion.</p>	<p>I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig relativt varierat, tydligt, sammanhängande och relativt strukturerat. Eleven kan även formulera sig med flyt och viss anpassning till syfte, mottagare och situation. Eleven bearbetar och gör välgrundade förbättringar av egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika, även mer formella, sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt och med flyt samt med viss anpassning till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda fungerande strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen. Eleven använder på ett fungerande sätt olika hjälpmedel för förståelse och språklig produktion.</p>	<p>I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig varierat, tydligt, sammanhängande och strukturerat. Eleven kan även formulera sig med flyt och viss anpassning till syfte, mottagare och situation. Eleven bearbetar och gör välgrundade och nyanserade förbättringar av egna framställningar. I muntlig och skriftlig interaktion i olika, även mer formella, sammanhang kan eleven uttrycka sig tydligt, relativt ledigt och med flyt samt med anpassning till syfte, mottagare och situation. Dessutom kan eleven välja och använda väl fungerande strategier som löser problem i och förbättrar interaktionen och för den framåt på ett konstruktivt sätt. Eleven använder väl fungerande sätt olika hjälpmedel för förståelse och språklig produktion.</p>

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
Eleven diskuterar översiktligt några företeelser i olika sammanhang och områden där språket används, och kan då också göra enkla jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.	Eleven diskuterar utförligt några företeelser i olika sammanhang och områden där språket används, och kan då också göra välutvecklade jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.	Eleven diskuterar utförligt och nyanserat några företeelser i olika sammanhang och områden där språket används, och kan då också göra välutvecklade och nyanserade jämförelser med egna erfarenheter och kunskaper.

2. Kommentarer till kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

2.1 Kursplanens olika delar

Kursplanerna är indelade i avsnitten syfte, centralt innehåll och kunskapskrav.

Syfte

Varje kursplan inleds med en kort motivering till varför kursen finns inom utbildningen. Därefter anges syftena med undervisningen i ämnet. Syftes-texten är formulerad så att det tydligt framgår vilket ansvar undervisningen har för att eleverna ska kunna utveckla de kunskaper som anges.

Texten avslutas med ett antal långsiktiga mål som är uttryckta som ämnes-specifika förmågor. Dessa ligger till grund för kunskapskraven. Målen sätter ingen begränsning för elevens kunskapsutveckling – det går alltså inte att betrakta dem som något som slutgiltigt kan uppnås.

Centralt innehåll

I det centrala innehållet anges vad som ska behandlas i undervisningen. Innehållet är indelat i kunskapsområden som ringar in centrala delar av ämnet och i sin tur består av ett antal punkter. Punkterna är inte rangordnade efter hur viktiga de är. Innehållet är utformat så att den enskilde elevens behov ska kunna vara utgångspunkten vid studieplaneringen.

I kursen hem-och konsumentkunskap finns ingen indelning i olika kunskapsområden utan där består det centrala innehållet enbart av punkter. I kurserna svenska och svenska som andraspråk omfattar det centrala innehållet två delar där den första delen som behandlar grundläggande läs- och skrivin-lärning inom respektive kurs endast vänder sig till elever med sådana behov.

Kunskapsområdena behöver inte motsvara arbetsområden i undervisningen, utan de är enbart ett sätt att strukturera innehållet i ämnet. Innehållspunkterna ska snarare uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt. Hur de olika innehållspunkterna hanteras i relation till varandra är något som läraren tillsammans med eleven måste avgöra. Det centrala innehållet säger heller ingenting om hur mycket undervisningstid som ska ägnas åt de olika punkterna.

Det är även viktigt att understryka att det centrala innehållet inte begränsar innehållet i undervisningen. Det finns alltid möjlighet för läraren att komplettera med ytterligare innehåll utifrån elevens behov och intresse.

Kunskapskrav

Kunskapskraven är skrivna i löpande text och ger helhetsbeskrivningar av vilka kunskaper som krävs för olika betygssteg. De grundar sig på förmågorna som beskrivs i de långsiktiga målen samt på det centrala innehållet.

2.2 Kunskapskraven

Kunskapskravens uppbyggnad

Kunskapskraven i kursplanerna på grundläggande nivå grundar sig på förmågorna som beskrivs i de långsiktiga målen samt på det centrala innehållet. Varje del av kunskapskraven inleds med en beskrivning av vad eleven kan. Den beskrivningen tar sin utgångspunkt i en eller flera förmågor. Sedan följer en beskrivning av hur eleven visar sina kunskaper, grundat på det centrala innehållet för de olika betygsstegen. Det är genom den beskrivningen som kvaliteten eller nivån på elevens kunnande syns. Betygssteget E beskriver de lägsta godtagbara ämnesspecifika kunskaperna.

Kunskapsformer och helhetssyn

Kunskapskraven är konstruerade utifrån den kunskapssyn som finns i läroplanen. Där beskrivs hur kunskap kommer till uttryck i olika former, så kallade kunskapsformer såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Dessa kunskapsformer förutsätter och samspelar med varandra och bildar på det sättet en helhet. En specifik kunskapsform kan inte kopplas samman med ett visst betygssteg. Att en elev behärskar fakta är med andra ord inte enbart knutet till betyget E. På samma sätt leder en elevs förståelse och analysförmåga inte automatiskt till betygen C eller A. Av den anledningen finns de kunskapsformer som beskrivs i ämnets långsiktiga mål uttryckta på alla betygsnivåer. För att få betyget E, C eller A krävs att elevens kunskaper motsvarar beskrivningen av kunskapskravet i sin helhet.

Betygsskalan

Betygsskalan har fem godkända steg A, B, C, D och E och ett underkänt steg F. Om läraren saknar underlag för bedömning av elevens kunskaper på grund av bristande deltagande ska betyg inte sättas. Preciserade kunskapskrav finns för tre av betygen – A, C och E. Betygsskalan anger inga preciserade kunskapskrav för betygen B och D.

För att få betyget A, C eller E i en kurs ska elevens kunskaper motsvara beskrivningen av betygskriteriet i sin helhet.

Betygsstegen B och D

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda. Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betygsstegen B och D grundar sig alltså på vad som står i kunskapskravet för betyget under och över. Underlaget för betygen B och D kan se olika ut för olika elever. En elev uppfyller vissa delar av kunskapskravet för det överliggande betyget medan en annan elev uppfyller andra delar. Båda eleverna kan dock bedömas uppfylla det överliggande betyget till övervägande del. Eftersom ”till övervägande del” är en bedömning som kan se olika ut från elev till elev kan dessa kunskapskrav inte preciseras vare sig på nationell eller på lokal nivå.

Vid bedömningen av ”till övervägande del” gör läraren en helhetsbedömning av de kunskaper eleven visar jämfört med överliggande kunskapskrav. I jämförelsen identifierar läraren vilka delar av kunskapskraven som eleven uppfyller och bedömer med stöd i kursens syfte och centrala innehåll om elevens kunskaper sammantaget uppfyller kravet på ”till övervägande del”.

Kunskapskraven i tabellform

Det är viktigt att läsa och förstå kunskapskraven ur ett helhetsperspektiv. För att tydligt kunna urskilja progressionen, det vill säga hur kraven förändras och utvecklas mellan betygsstegen, presenteras de förutom i löpande text även i form av en tabell i kursplanen.

Avläser man tabellen vertikalt framträder ett betygssteg i sin helhet. Läser man den istället horisontellt syns progressionen mellan betygsstegen tydligt. De fetmarkerade orden visar vad som skiljer kunskapskraven på de olika betygsstegen från varandra.

Kunskapskrav för betyg E	Kunskapskrav för betyg C	Kunskapskrav för betyg A
Eleven kan föra enkla resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.	Eleven kan föra utvecklade resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.	Eleven kan föra välutvecklade resonemang om budskap och innehåll i muntliga presentationer och talat språk i olika medier.

Återfinns i kursplanen för svenska

Sammanfattande uttryck

För att kunskapskraven ska vara hanterbara och inte bli alltför omfattande, preciseras inte innehållet lika detaljerat i kunskapskraven som i det centrala innehållet. Alltför detaljerade kunskapskrav skulle även kunna ge oönskade effekter vid betygssättningen. Enstaka detaljer i kunskapskraven som eleven inte motsvarar, skulle kunna leda till att eleven inte uppfyller kunskapskravet i sin helhet. Innehållet beskrivs därför ofta med sammanfattande uttryck i kunskapskraven.

Kunskapskrav för betyget E	Kunskapskrav för betyget C	Kunskapskrav för betyget A
Eleven kan välja och använda i huvudsak fungerande matematiska metoder med viss anpassning till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med tillfredsställande resultat.	Eleven kan välja och använda ändamålsenliga matematiska metoder med relativt god anpassning till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med gott resultat.	Eleven kan välja och använda ändamålsenliga och effektiva matematiska metoder med god anpassning till sammanhanget för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter inom aritmetik, algebra, geometri, sannolikhet, statistik samt samband och förändring med mycket gott resultat.

Återfinns i kursplanen för matematik

Det sammanfattande uttrycket *matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter* som finns i utdraget ur kunskapskravet ovan syftar på flera olika punkter i det centrala innehållet, bland annat:

- Centrala metoder för beräkningar med tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning samt vid beräkningar med skriftliga metoder och digital teknik. Metodernas användning i olika situationer.

- Metoder för ekvationslösning.
- Procent för att uttrycka förändring och förändringsfaktor samt beräkningar med procent i vardagliga situationer och i situationer inom olika ämnesområden.
- Metoder för beräkning av area, omkrets och volym hos geometriska objekt, samt enhetsbyten i samband med detta.

2.3 Värdeorden i kunskapskraven

I kunskapskraven används ett antal uttryck, så kallade värdeord, för att beskriva kunskapsnivåer för olika betygssteg. För att kunskapskraven ska bli enhetliga och tydliga har varje betygssteg ett begränsat antal värdeord som används enbart för det betygssteget. Till exempel används uttrycket **mycket goda** uteslutande på A-nivån, oavsett ämne. Alla värdeord i kunskapskraven är **fetmarkerade** för att skillnaderna mellan kunskapskraven ska bli tydliga.

De enda tillfällen då värdeorden är desamma för flera betygssteg är när kraven inte ökar mellan betygen. Då används samma värdeord som för det underliggande betygssteget.

Sammanställning av värdeord

Nedan följer en sammanställning av några av de vanligaste värdeorden i kunskapskraven. Sammanställningen rymmer bara sådana värdeord som används i flera ämnen. På så sätt kan den tjäna som underlag för vidare diskussioner och jämförelser kring hur värdeorden används i olika ämnen.

I vissa fall anges i tabellen nedan alternativa värdeord för en nivå. Uttrycken varierar ibland något mellan kursplanerna för att nyansskillnader mellan olika ämnen ska bli tydliga, eller för att uttrycken ska passa in i olika textsammanhang. I många fall är uttrycken sådana att absoluta gränsdragningar mellan dem inte är möjliga att göra. Då måste värdeorden tolkas och förstås i relation till det sammanhang och det innehåll de relaterar till i respektive ämne. I anslutning till varje uppsättning värdeord följer en kort beskrivning av hur de används i kunskapskraven.

E	C	A
grundläggande	goda	mycket goda

Återfinns i kursplanen för *biologi, fysik, geografi, historia, kemi, matematik, religionskunskap och samhällskunskap*.

Uttrycken används för att ange kvaliteten på de kunskaper som eleven har om något, till exempel *eleven har goda kunskaper om ...* När de här uttrycken

används följer en beskrivning av hur elevens kunskaper visar sig. Konstruktionen har vanligen formen: *eleven har grundläggande kunskaper om xyz och visar det genom att ...* Den beskrivning som följer anger alltså nivån på vad grundläggande kunskaper innebär i det aktuella ämnet och kursen.

E	C	A
enkla	utvecklade	välutvecklade <i>alternativt</i> välutvecklade och nyanserade

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik, geografi, hem- och konsumentkunskap, historia, kemi, matematik, religionskunskap, samhällskunskap och svenska.

Uttrycken används för att ange kvalitet i flera olika sammanhang, till exempel kvaliteten på beskrivningar, sammanfattningar, textbindningar, redogörelser, omdömen, motiveringar, dokumentationer eller resonemang. Begreppet **enkla** används alltid för att ange graden av komplexitet och inte för att ange att något är lätt att göra.

Ett exempel på hur värdeorden används är att de ibland anger med vilken kvalitet eleven motiverar olika ställningstaganden och val som i exempelvis frasen *Eleven... formulerar ställningstaganden med enkla motiveringar (kursplanen för fysik och kemi)*. Enkla motiveringar kännetecknas ofta av att de är allmänt hållna och baseras mer på subjektiva värdeomdömen än på utvecklade argumentationer. Mer utvecklade motiveringar kännetecknas av att de väger in flera olika aspekter och baseras på allt mer tydliggjorda argumentationer och tankegångar.

Värdeorden **enkla/utvecklade/välutvecklade** används ofta för att ange kvaliteten på elevens resonemang, som i exemplet *Eleven kan också föra enkla resonemang om verket med kopplingar till dess upphovsman*. Mer utvecklade resonemang kan till exempel innefatta flera olika kopplingar, längre resonemangskedjor eller en avvägd balans mellan detaljer och helhet. I samband med resonemang kombineras de här värdeorden ofta med uttryck som beskriver hur underbyggda elevens resonemang är.

E	C	A
till viss del underbyggda	relativt väl underbyggda	väl underbyggda

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik, geografi, hem- och konsumentkunskap, historia, kemi, matematik, religionskunskap, samhällskunskap och svenska.

Uttrycken används för att ange graden av underbyggnad i elevens argument, slutsatser eller resonemang. Underbyggnad handlar om stöd i fakta och sakförhållanden men också om logiken i resonemanget. Ofta kombineras dessa värdeord med en angivelse av hur utvecklade elevens resonemang är, exempelvis *eleven för enkla och till viss del underbyggda resonemang om ...*

E	C	A
ge exempel på och beskriva	förklara och visa på samband mellan	förklara och generalisera <i>alternativt</i> förklara och visa på samband och generella mönster

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik och kemi.

Uttrycken används för att beskriva kvaliteten på elevens förståelse, som att eleven exempelvis *kan förklara och generalisera kring några centrala naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människors levnadsvillkor*. På de högre betygsnivåerna visar eleven en djupare förståelse genom att förklara hur delar hänger ihop och bildar helheter och mönster. Att förklara och generalisera handlar om att utifrån enskildheter och sammanhang kunna dra slutsatser som går att överföra till andra sammanhang. I exemplet ovan kan generaliseringen innebära att eleven använder sina kunskaper om enskilda upptäckter för att dra slutsatser om naturvetenskapens villkor och betydelse.

E	C	A
enkel/enkla <i>alternativt</i> enkelt identifierbara	förhållandevis komplex/ komplexa	komplex/komplexa

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik, geografi, historia, kemi, religionskunskap och samhällskunskap,

Uttrycken används vanligen för att beskriva karaktären på de samband eller relationer som eleven kan identifiera och beskriva som i exemplet *eleven beskriver då enkla samband inom och mellan olika samhällsstrukturer*. Enkla samband karaktäriseras av att de är lätta att identifiera och kan beskrivas endast i något led. På de högre betygsstegen visar eleven en mer utvecklad analysförmåga genom att beskriva allt mer komplexa samband eller relationer. Komplexiteten kan då ligga i att relationerna är mindre uppenbara och blir synliga först genom att eleven beskriver samband i flera led, till exempel mellan ekonomiska och politiska strukturer i samhället.

E	C	A
som till viss del för diskussionerna framåt	som för diskussionerna framåt	som för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik, kemi och svenska.

Uttrycken används för att beskriva kvaliteten på elevens inlägg och reflektioner i olika sammanhang. Det kan till exempel handla om att eleven i diskussionerna *ställer frågor och framför och bemöter åsikter och argument på ett sätt som till viss del för diskussionerna framåt*. För högre betygssteg krävs att inläggen är av sådan kvalitet att de för diskussionerna framåt och fördjupar eller breddar dem med till exempel ytterligare fakta eller nya perspektiv.

E	C	A
med viss anpassning	med relativt god anpassning	med god anpassning

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik, kemi, matematik och svenska.

Uttrycken används för att beskriva hur väl eleven kan anpassa sitt handlande till en situation eller ett sammanhang. Det kan till exempel handla om att anpassa sitt språk eller sin framställning till syftet och målgruppen.

Uttrycken används också för att beskriva hur väl anpassad användningen av till exempel strategier, metoder, verktyg, begrepp eller modeller är till olika situationer. Det kan exempelvis handla om att *eleven kan lösa olika problem(...) genom att välja och använda strategier och metoder med viss anpassning till problemets karaktär...*

Viss anpassning innebär i exemplet ovan att eleven väljer och använder strategier och metoder med någon tanke om att de ska fungera i den aktuella problemsituationen. På högre betygsnivåer krävs att eleven väljer och använder strategier och metoder som är allt mer effektiva i förhållande till problemet som ska lösas.

E	C	A
i huvudsak fungerande	ändamålsenligt alternativt fungerande/relativt väl fungerande	ändamålsenligt och effektivt alternativt väl fungerande

Återfinns i kursplanen för biologi, engelska, fysik, geografi, historia, kemi, matematik, religionskunskap, samhällskunskap, svenska och svenska som andraspråk.

Uttrycken används för att ange hur utvecklad elevens förmåga är att bland annat välja, använda och kombinera strategier, metoder, verktyg, begrepp eller modeller, som i exemplet *eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett i huvudsak fungerande sätt*. För de högre betygen ökar kraven på skicklighet i tillämpningen.

Uttrycken används även för att ange kvaliteten på resultatet, till exempel *sammanställningarna kännetecknas av ... i huvudsak fungerande struktur, citat och källhänvisningar (kursplanen för svenska)*. I det sammanhanget syns progressionen genom i vilken mån struktur, citat och källhänvisningar fungerar i sammanhanget.

Uttrycken används också för att ange hur utvecklad elevens förmåga är att använda olika typer av informationskällor, till exempel *eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett i huvudsak fungerande sätt*. På högre betygsnivåer visar eleven en allt mer välfungerande källanvändning genom att på ett medvetet sätt söka information utifrån kunskaper om olika källors möjligheter och begränsningar. När uttrycken används för att ange nivån på elevens förmåga att använda källor kombineras de vanligen med uttryck som anger hur underbyggda resonemang eleven för om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

E	C	A
bidra till att formulera	formulera... som det efter någon bearbetning går att arbeta systematiskt utifrån	formulerar... som det går att arbeta systematiskt utifrån

Återfinns i kursplanen för biologi, fysik, kemi och matematik.

Uttrycken används för att ange hur självständigt och med vilken kvalitet eleven kan formulera till exempel handlingsalternativ, modeller eller frågeställningar. Exempelvis *eleven kan bidra till att formulera enkla frågeställningar och planeringar som det går att arbeta systematiskt utifrån*. Att eleven *bidrar till att formulera* något innebär att kraven på självständighet är låga. Nästa nivå innebär att eleven klarar av att formulera handlingsalternativ, frågeställningar eller modeller självständigt, men att dessa behöver någon form av bearbetning för att fungera. På den högsta betygsnivån formulerar eleven självständigt handlingsalternativ, modeller och frågeställningar som fungerar utan bearbetning.

Engelska och svenska som andraspråk

Kunskapskraven i engelska och svenska som andraspråk skiljer sig från övriga ämnen både i sin uppbyggnad och i begreppsanvändningen. Det beror på att kursplanerna och kunskapskraven i dessa kurser relaterar till Europarådets Gemensam europeisk referensram för språk: undervisning, lärande och bedömning, GERS.

Kunskapskrav för betyget E	Kunskapskrav för betyget C	Kunskapskrav för betyget A
I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig enkelt, begripligt och relativt sammanhängande .	I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig relativt varierat, tydligt och relativt sammanhängande .	I muntliga och skriftliga framställningar i olika genrer kan eleven formulera sig relativt varierat, tydligt och sammanhängande .

Återfinns i kursplanen för engelska.

Som exemplet i tabellen ovan visar anger kunskapskraven språkfärdighet på olika betygsnivåer genom att kombinera flera värdeord. Det beror på att olika värdeord beskriver olika språkliga förmågor. Språkfärdigheten i produktion och interaktion är komplex och det är kombinationen av värdeord som i sig utgör progressionen.

Vissa förmågor beskrivs bara i två steg. Anledningen till detta är att olika förmågor utvecklas olika snabbt. Det är därför som en förmåga i vissa fall kan beskrivas med samma värdeord på flera betygssteg. I utdraget ur kunskapskraven i tabellen ovan karaktäriseras till exempel språkets omfång och bredd som **enkelt** på det första betygssteget och **relativt varierat** på de två andra betygsstegen. Uttrycken beskriver elevens ord- och strukturförråd och förmågan att använda dessa i tal och skrift. **Enkelt** innebär att eleven använder ett mycket grundläggande förråd av ord och enkla fraser, medan uttrycket **relativt varierat** innebär att eleven har tillgång till och använder sig av en bredare repertoar av ord och satsstrukturer. Progressionen för de två betygsstegen där samma värdeord används ligger i hur ett enkelt ord- och strukturförråd kombineras med de övriga språkliga förmågorna.

Kunskapskrav för betyget E	Kunskapskrav för betyget C	Kunskapskrav för betyget A
Eleven kan även formulera sig med visst flyt och i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation.	Eleven kan även formulera sig med flyt och viss anpassning till syfte, mottagare och situation.	Eleven kan även formulera sig med flyt och viss anpassning till syfte, mottagare och situation.

Återfinns i kursplanen för svenska som andraspråk.

Uttrycken **med visst flyt** och **med flyt** beskriver i vilken utsträckning eleven talar, skriver och samtalar med ett naturligt flöde utan att behöva stanna upp eller tveka så att det stör kommunikationen. Uttrycket **med visst flyt** innebär främst att eleven uttrycker sig relativt obehindrat i olika typer av framställningar och interagerar relativt otvunget genom att haka i och fylla på samtalet utan att alltför ofta tveka eller behöva stanna upp. Uttrycket **med flyt** innebär att det finns ett naturligt flöde i framställningen och att eleven interagerar genom att på ett relevant och otvunget sätt haka i, fylla på och utveckla samtalet.

Inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå tillämpas från och med 1 juli 2012 reviderade kursplaner som fastställts i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Bestämmelser för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå finns, förutom i kursplanen, även i skollagen, vuxenutbildningsförordningen och läroplanen för vuxenutbildningen.

Detta material innehåller:

- Kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.
- Kommentarer till kursplanernas uppbyggnad, betygsskalan och kunskapskraven.

Syftet med kommentarerna är att ge en bredare och djupare förståelse av kursplanen och kunskapskraven. Materialet är i första hand tänkt att fungera som ett stöd för den enskilda läraren men även för övriga verksamma inom vuxenutbildningen.

Skolverket

www.skolverket.se

ISBN 97891-87115-62-2